

B

Sirpa Korhonen, Hannu Tikkanen & Anna-Mari Kynsijärvi

Koulutustarveselvitys yhteiskuntavastuusta ja ympäristöjohtamisesta Kainuussa 2014

Kajaanin ammattikorkeakoulu Oy

Kajaani University of Applied Sciences

Sirpa Korhonen, Hannu Tikkanen & Anna-Mari Kynsijärvi

Koulutustarveselvitys yhteiskuntavastuusta ja ympäristöjohtamisesta Kainuussa 2014

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B

Raportteja ja selvityksiä 41

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Yhteystiedot:

Kajaanin Ammattikorkeakoulun kirjasto

PL 240, 87101 KAJAANI

Puh. 044 7157042

Sähköposti: amkkirjasto@kamk.fi

<http://www.kamk.fi>

Kannen kuva: Kajaanin kaupunki

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 41 / 2015

ISBN 978-952-9853-77-9

ISSN 1458-915X

Esipuhe

Monilla alueilla Suomessa, myös Kainuussa on viime vuosina investoitu uusiin kaivoshankkeisiin. Kaivostoiminnan myönteinen vaikutus on työllistävyys, mutta toisaalta ympäristöön vaikuttavat tekijät ovat nousseet parin viime vuoden aikana keskustelussa entistä voimakkaammin esille. Tähän vaikuttavat erityisesti Talvivaaran ympäristö- ja talousongelmat ja kysymys siitä, miten tähän tilanteeseen on tultu ja kuinka ympäristöasiat hoidetaan jatkossa. Tähän liittyy kysymys vastuun kantamisesta. Kuka kantaa ympäristö- ja taloudellisen vastuun?

Tässä koulutustarveselvityksessä haettiin laaja-alaisemmin tietoa eri toimialojen käsitksistä ja osaamisesta yhteiskuntavastuuseen ja ympäristöjohtamiseen liittyen. Kainuussa ja Pohjois-Suomessa monet toimialat hyödyntävät luontoa ja ympäristöä omassa liiketoiminnassaan. Esimerkiksi matkailu, metsätalous ja kaivannaisteollisuus vaikuttavat myös toistensa liiketoimintaan monin tavoin. Vaikutukset suuntautuvat voimakkaasti myös paikalliseen yhteisöön, asukkaisiin ja matkailijoihin. Eri toimijoiden intressit voivat joissain tilanteissa olla myös vastakkaiset.

Yhteiskuntavastuun käsite on yleisesti tunnettu, mutta sitä ei aina ymmärretä samalla tavalla. Sama koskee myös muita tässä selvityksessä käytettyjä käsitteitä. Siksi on katsottu parhaaksi määritellä käsitteitä ennen kuin haastateltavilta on kysytty, miten he tai heidän organisaationsa ymmärtävät käsitteet tai miten yhteiskuntavastuu ja muut asiat on huomioitu eri organisaatioiden toiminnassa. Ympäristöoikeuden tunteminen on nykyisessä tilanteessa hyvin tärkeää ja lainsäädännön tunteminen auttaa myös tulevien hankkeiden suunnittelussa.

Selvitys liittyy Lapin yliopiston ja Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPAn tulevaan koulutushankkeeseen. Koulutushankkeen tarkoituksena on toteuttaa laaja Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutuskokonaisuus. Tämän koulutustarvekartoituksen ja aiemmin tehtyjen tutkimusten sekä raporttien pohjalta suunnitellaan tarkempi sisältö tulevalle koulutukselle. Hanke toteutettiin Euroopan sosiaalirahaston ja Kajaanin ammattikorkeakoulun rahoituksella.

Hankkeen suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista vastasivat projektitutkija Sirpa Korhonen, projektipäällikkö Hannu Tikkanen ja suunnittelija Anna-Mari Kynsijärvi AIKOPASTA. Hankkeen toteuttamiseen ovat heidän lisäksi osallistuneet suunnittelijat Sanna Kemppinen ja Helka Luttinen.

Kiitämme lämpimästi kaikkia kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneita. Kiitos myös hankkeen ohjausryhmälle, joka on ohjeistanut hanketta tulevan koulutuskokonaisuuden suunnittelussa. Erityinen kiitos Lapin yliopiston rinnakkaishankkeen projektipäällikölle Heli Alaräisäselle. Hänen kommentistaan ja tuestaan on ollut iso apu selvityksen toteutuksessa.

Kajaanissa, maaliskuussa 2015

Tekijät

Sisällys

Esipuhe

1	Hankkeen tausta	7
1.1	Yhteiskuntavastuu ja ympäristöjohtaminen -koulutusohjelman suunnitteluhanke	7
1.2	Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen käsitteitä	8
1.3	Aihetta koskevia tutkimuksia ja selvityksiä.....	9
1.4	Hankkeen toimintaympäristö	11
1.5	Koulutustarveselvityksen toteutus	14
2	Yhteiskuntavastuu ja ympäristöjohtaminen kainuulaisissa yrityksissä ja organisaatioissa	18
2.1	Yhteiskuntavastuu käytännön toimessa	18
2.2	Ekologinen vastuu.....	22
2.3	Sosiaalinen vastuu.....	24
2.4	Taloudellinen vastuu	27
2.5	Ympäristöjohtaminen.....	28
3	Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen osaaminen Kainuussa	33
3.1	Yhteiskuntavastuun ja ympäristöasioiden osaaminen.....	33
3.2	Ympäristöoikeuden ja -johtamisen osaaminen	36
3.3	Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun koulutusohjelman kiinnostavuus	37
4	Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun täydenniskoulutusohjelma	40
5	Yhteenvedo	44

Lähteet

Liitteet

1 Hankkeen tausta

1.1 Yhteiskuntavastuu ja ympäristöjohtaminen - koulutusohjelman suunnitteluhanke

Pohjois-Suomen alueelle on viimeisten vuosien aikana syntynyt uusia kaivoksia ja muuta toimintaa, joka muovaa ympäristöä. Tämä on herättänyt keskustelua aiheesta, onko yrityksillä, viranomaisilla ja kansalaisilla riittävästi tietoa ympäristökysymyksistä ja ympäristösuojelusta, esimerkiksi kaivosten ympäristövaikutuksista ja kestävästä kehittämisestä tai näitä asioita ohjaavasta lainsäädännöstä ja muista normeista. Kysymyksiä herättää myös ympäristön ja eri toimialojen rinnakkainen toiminta.

Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPA selvittivät aiheeseen liittyviä koulutustarpeita Kainuun alueella Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutusohjelman suunnitteluhankkeessa yhteistyössä Lapin yliopiston toteuttaman rinnakkaishankkeen kanssa 1.3.2014–31.3.2015. Suunnitteluhanke toteutettiin Euroopan sosiaalirahaston ja Kajaanin ammattikorkeakoulun rahoituksella.

Hankkeen tavoitteena oli kartoittaa yhteiskuntavastuuseen, yhteiskuntaoikeuteen ja ympäristöjohtamiseen liittyviä Kainuun alueen koulutustarpeita. Lisäksi tavoitteena oli suunnitella alueen tarpeita vastaava korkeakoulutasoinen täydennyskoulutusohjelma yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. Hankkeiden yhteistyönä valmisteltiin Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun täydennyskoulutusohjelma, joka vastaa sekä Kainuun että Lapin alueiden tarpeisiin. Koulutusohjelmassa huomioidaan eri alojen, kuten kaivannaisteollisuuden, matkailun, metsätalouden sekä paikallisen yhteisön rinnakkainen toiminta ja elämä. Koulutusohjelman tavoitteena on luoda pohjaa laaja-alaiselle yhteistyölle, jonka avulla voidaan säilyttää alueellista kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta.

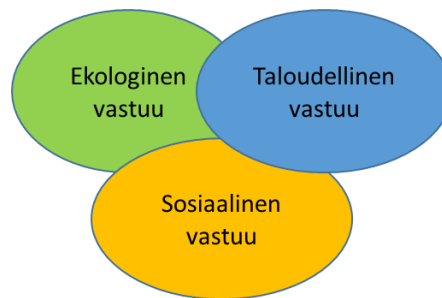
Tässä raportissa esitetään Kainuun alueella toteutetun Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutustarvekartoituksen kyselyistä ja teemahaastatteluista kootut tulokset. Lisäksi raportissa esitellään suunnitteluhankkeiden pohjalta ylimaakunnallisen yhteistyönä rakennettu 30 opintopisteen laajuinen Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun täydennyskoulutusohjelma.

1.2 Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen käsitteitä

Yhteiskunta- ja yritysvastuu -käsitteet tarkoittavat yritysten, julkisen hallinnon ja työyhteisöjen vastuuta toimintojensa vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan, sidosryhmiin ja ympäristöön. Käsitteiden määrittelyn lähteenä on käytetty yritysvastuuverkoston sanastoa (FIBS), Suomen yrityskumppanuusohjelmaa (Finnpartnership) ja Työ- ja elinkeinoministeriön yritys vastuun raportoinnin ohjeistusta (2009).

Yhteiskuntavastuu jaetaan taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen vastuuseen. Tästä kolmoishyödyn periaatteesta käytetään nimitystä ”triple bottom line”. Periaatteen mukaan yhteiskuntavastuullisista valinnoista hyötyvät päätöksentekijä itse, muut ihmiset ja luonto. Menestyvä organisaatio sovittaa kaikki nämä kolme yhteiskuntavastuun osaa tasapainoisesti yhteen.

Ekologinen vastuu tarkoittaa huolehtimista ympäristöstä ja luonnonvaroista sekä näiden monimuotoisuuden turvaamista.

Sosiaalinen vastuullisuus on sitä, että organisaatio kantaa huolta henkilöstön hyvinvoinnista, tuoteturvallisuudesta ja kuluttajan suojasta sekä noudattaa hyviä toimintatapoja kaikissa sidosryhmäsuhteissa.

Taloudellinen vastuu on omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista sekä osallistumista yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottamiseen. Taloudellinen vastuullisuus on tasapainottelua lyhyen aikavälin voittojen tavoittelun ja kaukonäköisen ajattelun välillä. Kannattavan liiketaloudellisen toiminnan lisäksi taloudellinen vastuu liittyy myös riskienhallintaan ja hallintokäytäntöihin: se on hyvän tuloksen saavuttamista vastuullisin keinoin.

Ympäristöjohtaminen on toiminnan hallintaa niin, että ympäristönsuojelulliset tavoitteet otetaan huomioon kaikessa yrityksen ja organisaation toiminnassa ja päätöksenteossa. Ympäristöjohtaminen edistää toiminnan ekotehokkuutta ja vähentää palveluiden ja tuotteiden koko elinkaaren aikaisia ympäristöhaittoja. Ympäristöjohtamisessa otetaan huomioon paitsi markkinoiden vaatimukset, myös ympäröivän luonnon, yhteiskunnan ja kansalaisten odotukset toiminnan suhteen.

Ympäristöoikeus oikeudenala, jonka tarkoituksena on turvata ympäristön ja luonnonvarojen tehokas mutta ympäristöystävällinen käyttö sekä noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia.

1.3 Aihetta koskevia tutkimuksia ja selvityksiä

Oulun seudun yritysten yhteiskuntavastuun ymmärtämisestä on tehty selvitys **Oulun seudun yritysten ajatuksia yhteiskuntavastuusta** vuonna 2013. Marja Satalahden opinnäytetyöhön osallistui 60 vastaajaa 300 henkilön kohderyhmästä. Vastaajista miehiä oli 56 ja naisia 44 prosenttia. Vastaajista 44 prosenttia edusti palvelualaa, 14 prosenttia tietotekniikka-alaa, metalli- tai muuta teollisuutta 11 prosenttia, sosiaalialaa ja rakentamista kumpaakin 4 prosenttia. Muita toimialoja oli 23 prosenttia. (Satalahti 2013.)

Noin puolet tutkimukseen osallistuneista yrityksistä piti yhteiskuntavastuu-käsitettä tuttua. Tutkimukseen osallistuneet liittivät yhteiskuntavastuuseen lähikäsitteitä, kuten vastuu ympäristöstä, vastuu työntekijöistä ja vastuu taloudesta. Ekologinen vastuu koettiin tärkeäksi, mutta sen toteuttaminen nähtiin tärkeäksi vasta vuosien päästä. Sosiaaliseen vastuuseen liitettiin työhyvinvoinnista huolehtiminen ja eri kulttuurien kunnioittaminen. Yritysten yhteiskuntavastuun toteuttamisessa johdon toimintaa pidettiin tärkeänä. 40 prosenttia vastaajista katsoi, että yhteiskuntavastuusta huolehtiminen luo yritykselle kilpailuetua. (Satalahti 2013.)

Kainuun ELY-keskuksen toteuttamassa **Kaivannaisalan tarvekartoituksessa (2012)** selvitettiin kaivannaisalalla toimivien yritysten työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeita sekä alan kehitysnäkymiä. Kartoitus tehtiin laajan organisaatioverkoston yhteistyönä, jossa olivat mukana Kainuun ELY-keskus, alueen TE-toimistot, Kainuun ammatitopisto ja Kajaanin ammattikorkeakoulu. Kartoitus perustui työvoiman ja koulutuksen tarvetutkimukseen ja C&Q-osaamistarvekartoitukseen. Tarvekartoituksen kohteina olivat kaivos- ja luonnonkiviteollisuuden yritykset sekä kaivosteollisuuden urakoitsijat. (Ahvenjärvi 2012.)

Vuonna 2012 kaivannaisala oli Kainuussa kovassa kasvussa ja kartoitukseen osallistuneet yritykset arvioivat alan suhdannetilanteen ja näkymät vuodeksi eteenpäin valoisiksi. Vuonna 2012 kaivannaisalan yritykset työllistivät Kainuun toimipaikoissa 888 henkilöä ja niiden yhteenlasketun henkilöstömäärän arvioitiin seuraavan vuoden aikana kasvavan 15,7 prosentilla. (Ahvenjärvi 2012.)

Kartoituksen mukaan vuonna 2012 kaivannaisalalla eniten kysyntää oli kenttäoperaattoreista, koneenasentajista, maarakennuskoneiden kuljettajista ja muovihitsaajista. Myös eri alojen insinöörejä ja teknikkoja haettiin työnjohto- ja asiantuntijatehtäviin. Kaivosalalla koettiin olevan jonkin verran ongelmia työvoiman saatavuudessa. Selvityksen mukaan yleisimmäksi rekrytointiongelman syyksi nousi työnhakijoiden riittämätön työkokemus. (Ahvenjärvi 2012.)

Yritysten henkilöstön koulutustarpeina nousivat esiin sähköalan ja panostajan koulutukset sekä työnjohto- ja esimieskoulutukset. Myös lyhytkoulutuksille nähtiin tarvetta, esimerkiksi erilaisille korttikoulutuksille. Keskeisimpänä muutoksena kaivosalalla pidettiin teknologian kehittymistä, mikä näkyy muun muassa tietotekniikan lisääntymisenä työkoneissa. Työssä vaaditaan tietoteknisiä taitoja ja kunnossapito-osaamista. Työnantajat nostivat tärkeiksi osaamisvaatimuksiksi myös monia työntekijöiden henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja asenteisiin liittyviä tekijöitä, kuten joustavuuden sekä oma-aloitteisuuden ja itsenäisen otteen työhön. Tulevaisuudessa alalla arvioidaan tarvittavan nykyistä enemmän ympäristöosaamista sekä maarakennukseen ja maanmittaukseen liittyvää osaamista. (Ahvenjärvi 2012.)

Kainuun ELY-keskus ja TE-toimisto toteuttivat **Työvoiman ja koulutuksen tarvetutkimuksen**, jossa selvitettiin **matkailualan** yritysten työvoima-, koulutus- ja muita kehittämistarpeita sekä alan kehitysnäkymiä (2013). Tutkimukseen haastateltiin sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan että matkailun ohjelmopalveluiden yrityksiä. Tutkimukseen osallistui 43 yritystä, jotka työllistivät yhteensä 499 henkilöä.

Vuonna 2013 matkailualan kehitysnäkymät Kainuussa näyttivät tutkimuksen mukaan suotuisilta. Toiminnan kasvaessa yrityksillä oli tarvetta ja halua rekrytoida lisää työntekijöitä. Yrityksissä arvioitiin henkilöstömäärän kasvavan 7,0 prosentilla seuraavan vuoden aikana. (Ahvenjärvi 2013b.)

Tutkimuksen mukaan matkailupalvelujen myynti on muuttunut sähköisen liiketoiminnan kehittymisen myötä enemmän suoraan netissä tapahtuvaksi eikä matkatoimistojen palveluja tarvita enää entiseen tapaan. Verkkoliiketoiminnan keinoja hyödynnetään jo laajasti, mutta silti osa tutkimukseen osallistuneista yrityksistä ilmoitti tarvitsevänsä tukea esimerkiksi varausjärjestelmien käyttöönotossa.

Matkailualan yrityksillä huomattava osa asiakkaista on ulkomaalaisia, joiden määrän uskottiin kasvavan tulevaisuudessa. Ulkomaiset asiakkaat on jo otettu huomioon palveluiden markkinoinnissa. Yrityksissä nähtiin tarvetta parantaa asiakaspalvelutehtävissä toimivan henkilöstön venäjän ja englannin kielten taitoa sekä lisätä muuta kansainvälistymiseen liittyvää osaamista.

Vuonna 2013 Kainuun ELY-keskus ja TE-toimisto toteuttivat **Työvoiman ja koulutuksen tarvetutkimuksen**, jossa selvitettiin **energia-alan** yritysten työvoima-, koulutus- ja muita kehittämistarpeita sekä alan kehitysnäkymiä. Kartoitukseen osallistui yhteensä 12 yritystä ja näiden yritysten henkilöstömäärä oli yhteensä 244 henkilöä. Yrityksissä arvioitiin henkilöstön kokonaismäärän kasvavan 2,9 prosenttia seuraavan vuoden aikana. Lisäksi eläköityvien tilalle tullaan tarvitsemaan runsaasti uutta työvoimaa lähivuosina. Kasvupotentiaalia Kainuun energia-alalla nähdään erityisesti metsäenergian hyödyntämisessä. Alalle kaivataan koulutusta esimerkiksi polttoaineen tuotantoketjun hallintaan ja lämpöyrittäjyyteen. Tutkimukseen osallistuneilla yrityksillä oli myös yritystoiminnan kehittämistarpeita sekä investointisuunnitelmia. (Ahvenjärvi 2013a.)

Lapin alueella on toteutettu useita kaivostoimintaan liittyviä hankkeita ja selvityksiä. Vuonna 2007 **Kaivosyhteisöjen muutosten hallinta -esiselvityshankkeessa** on selvitetty kaivostoimintaan liittyviä tekniikan koulutus- ja osaamistarpeita (Huhtaniska 2007). Vuonna 2011 **Selvitys kaivostoiminnan alihankintatarpeista ja palveluyritysten tarjonnasta -raportissa** tarkasteltiin kaivostoiminnan alihankintatarpeita ja palveluyritysten tarjontaa kaivostoiminnan tarpeiden näkökulmasta. Tunturiosaja-hankkeen (2013) julkaisussa **Raportti osaamistarpeista ja rekrytoinnin haasteista Lapin kaivoksilla** selvitettiin Lapin kaivosten osaamistarpeita ja rekrytointihaasteita (Pudas ym. 2013). Suurimman kaivoksiin kohdistuvan rekrytointiongelman muodostaa se, että ammattitaitoisia henkilöitä ei ole riittävästi saatavilla johto- ja suunnittelu-tehtäviin, joihin vaaditaan korkeakoulutusta. Raportin mukaan kaivoskoulutuksessa tullaan painottamaan yhä enemmän myös ympäristöosaamista. Ympäristöosaamista tarvitaan jatkossa myös muissa organisaatioissa kuten julkisessa hallinnossa ja tutkimuslaitoksissa.

Lapin alueella on toteutettu kaivostoimintaan liittyen myös Kaivokset, maankäyttö ja paikallisyhteisöt – Different Land-Users and Local Communities in Mining Projects (DILACOMI 2013) -tutkimushanke, jonka yhtenä tuloksena julkaistiin **Hyvä kaivos**

pohjoisessa -opaskirja ympäristösääntelyyn ja sosiaalista kestävyyttä tukeviin parhaisiin käytäntöihin. Hankkeen painopiste oli muun muassa kaivostoiminnan vaikutuksissa alueen maankäyttöön ja paikallisyhteisöihin ja siinä, miten sääntelyn ja parhaiden käytäntöjen avulla kaivostoimintaa voidaan ohjata sosiaaliseen kestävyys. Hanke tuotti paljon sellaista tietoa ja hyviä käytäntöjä, joita voidaan hyödyntää laajasti yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutuksessa. (Kokko ym. 2013.) Pääosa Lapissakin tehdyistä selvityksistä keskittyy kaivosalan teknisiin osaamis-, rekrytointi- ja alihankintatarpeisiin kuten myös Kainuussa.

Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen osaamista ja koulutustarpeita ei ole selvitetty ennen Lapin yliopiston ja AIKOPAn Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutusohjelman suunnitteluhanketta (1.3.2014–31.3.2015). Aiemmissä selvityksissä on kuitenkin todettu tämäntyyppiselle osaamiselle olevan tarvetta esimerkiksi korkeakoulutetuille johto- ja suunnittelutehtävissä toimiville ammattilaisille ja asiantuntijoille. Kasvavan kaivos- ja energianteollisuuden myötä kasvaa myös ympäristö- ja yhteiskuntavastuun sekä ympäristöjohtamisen osaamistarve. Lisäksi yhteiskunnallista ympäristöosaamista tarvitaan myös muillakin aloilla ja organisaatioissa, jotka osallistuvat ympäristökäytön suunnitteluprosesseihin ja ympäristöä hyödyntäviin hankkeisiin jossakin roolissa (Alaräisänen 2015).

Kaivosten ja kaivosten ulkopuolisten toimijoiden jokapäiväisessä työssä laaja kokonaisuuksien hahmottaminen sekä monialainen ajattelu maankäyttöön ja ympäristöön liittyvissä kysymyksissä on tärkeää. Esimerkiksi **Ympäristöosaajat 2025 -ennakointiprojektissa** selvitettiin pitkän aikavälin laadullisia osaamistarpeita ympäristöaloilla. Raportissa todettiin, että ympäristövaikutusten tunnistaminen, ympäristövastuullisen toiminnan hallinta ja ympäristöhaittojen vähentäminen on tärkeää kaikilla toimialoilla. Kaikissa ympäristöön vaikuttavassa toiminnassa kokonaisvaltaisesti kestävien ratkaisujen löytäminen edellyttää laajojen kokonaisuuksien ymmärtämistä ja eri näkökulmien yhdistämistä sekä monialaista osaamista. (Lundgren 2012, toim.)

Edellä mainitun selvityksen mukaan monissa ympäristöalan tehtävissä tarvitaan hyviä viestintä- ja vuorovaikutustaitoja, joka tarkoittaa eri alojen asiantuntijoiden ja käsitteiden ymmärtämistä ja suhteuttamista oman ammattialan toimintaan. Näissä työtehtävissä tarvitaan myös johtamisosaamista tukemaan yhteistyötä. Selvityksen mukaan täydennyskoulutuksella tulisi vastata nopeasti työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin ja siirtää uusinta tutkimustietoa ja ympäristöinnovaatioita työelämän tarpeisiin. (Lundgren 2012, toim.)

1.4 Hankkeen toimintaympäristö

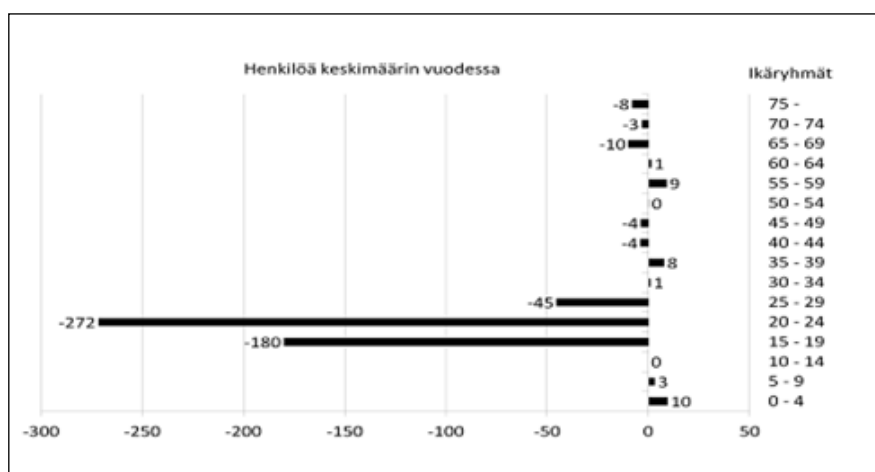
Yhteiskuntavastuu ja ympäristöjohtaminen -hankkeen toimintaympäristönä on Kainuun maakunta. Kainuu sijaitsee Pohjois-Suomessa, maamme itärajalla ja koostuu yhdeksästä kunnasta (kuva 1). Kainuussa asui vuoden 2013 lopussa 79 984 henkilöä. Vuoden 2011 lopussa maakunnassa oli 30 281 työpaikkaa. (TEM & ELY-keskukset 2014a.)

Kuva 1. Kainuun maakunta ja kunnat.

Kainuun vahvuksina pidetään luontoa, luontoarvoja ja luonnonvaroja. Maakunnassa panostetaan metsävarojen hyödyntämiseen ja jatkojalostamiseen, uusiutuvaan energiaan, kaivosteollisuuteen ja lähiruoan käyttöön. Puuraaka-aineen hyvää laatua pidetään alueen vahvuutena. Matkailu on tärkeä kärkiala ja sen merkitys aluetaloudelle on huomattava. (TEM & ELY-keskukset 2014.)

Väestön väheneminen ja vanheneminen on Kainuun merkittävin ongelma. Kainuu menettää jatkuvasti erityisesti nuoria asukkaitaan muuttoliikkeen myötä (kuva 2). Vuodesta 2002 vuoteen 2013 Kainuun asukasluku pienentyi 7387 hengellä.

Kuva 2. Kainuun tulo- ja lähtömuuttajat ikäryhmittäin vuosina 2002–2012 (Tilastokeskus 2014; Kainuun liitto 2014).

Timo Aron muuttoliikeanalyysin (2014) mukaan kunnat jakautuvat muuttoliikkeessä jyrkästi voittajiin ja häviäjiin. Vuosina 2009–2013 Suomen 320 kunnasta 104 sai muuttovoittoa ja 216 muuttotappiota. Kajaani oli kärkisijalla eniten muuttotappiota kärsineistä kunnista 1501 hengen muuttotappiollaan. Seutukuntien poismuutossa Kajaanin seutu oli listalla toisena 1995 hengen muuttotappiollaan ja maakunnan toinen seutukunta, Kehys-Kainuu neljäntenätoista 1062 hengen tappiollaan.

Tutkinnon suorittaneiden osuus työkäisistä on Kainuussa hieman pienempi, 66,3 prosenttia, kuin koko maassa keskimäärin, 68,5 %. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on Kainuussa melkein puolta pienempi kuin maassa keskimäärin. (taulukko 1.)

Taulukko 1. Väestön koulutusrakenne vuonna 2012 (Tilastokeskus 2014).

	Kainuu %	Koko maa %
Keskiaste	66,8	58,2
Alin korkea-aste	14,6	14,9
Alempi korkeakouluaste	11,5	13,9
Ylempi korkeakouluaste	6,8	11,8
Tutkijakoulutusaste	0,4	1,2
Tutkinnon suorittaneet yhteensä	100,0	100,0
Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä	66,3	68,5

Kainuun 3028 työpaikasta 19 prosenttia oli terveys- ja sosiaalipalveluissa vuonna 2011 (taulukko 2). Merkittäviä työllistäjiä olivat myös tukku- ja vähittäiskauppa, teollisuus sekä maa- ja metsätalous. Koko maan keskimääräiseen työpaikkarakenteeseen verrattuna Kainuussa korostuu maa- ja metsätalouden, kaivostoiminnan ja jonkin verran myös julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen työllistävyys. Kainuussa taas on muuta maata vähemmän teollisuuden, tukku- ja vähittäiskaupan, informaatio- ja viestintäalan sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen alan työpaikkoja.

Taulukko 2. Kainuun työpaikat toimialoittain vuonna 2011 sekä suhteellinen osuus Kainuussa ja koko maassa (Tilastokeskus 2014).

Toimialaluokitus 2008	Kainuu 2011	Kainuu %	Koko maa %
Toimialat yhteensä	30281	100,0	100,0
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	2317	7,7	3,5
B Kaivostoiminta ja louhinta	622	2,1	0,2
C Teollisuus	2516	8,3	14,2
D Sähkö-, kaasun- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	157	0,5	0,5
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	173	0,6	0,4
F Rakentaminen	2089	6,9	6,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	3087	10,2	12,0
H Kuljetus ja varastointi	1521	5,0	6,0
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1044	3,4	3,5
J Informaatio ja viestintä	427	1,4	3,7
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	277	0,9	2,0
L Kiinteistöalan toiminta	251	0,8	0,9
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	982	3,2	5,6
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	2298	7,6	6,3
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	2294	7,6	5,1
P Koulutus	2176	7,2	7,2
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	5665	18,7	16,0
R Taiteet, viihde ja virkistys	568	1,9	1,8
S Muu palvelutoiminta	1283	4,2	2,9
T Kotitalouksien toiminta työnantajina; kotitalouksien eriyttämätön toiminta tavaroiden ja palvelujen tuottamiseksi omaan käyttöön	2	0,0	0,0
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	0	0,0	0,0
X Toimiala tuntematon	532	1,8	1,3

Renforsin Rannan teollisuusalue Kajaanissa on kerännyt alueelle entistä tehdasaluetta suuremman työntekijämäärän. Bioenergian hyödyntämisessä Kainuu on yksi kärki-maakunnista ja alaa pidetään tärkeänä tulevaisuuden kannalta. Metalliteollisuutta vahvistavat Transtech Oy:n saamat suuret tilaukset. Kaivostoiminnan merkitys maakunnan aluetaloudelle on suuri. Myös matkailuala on ollut Kainuulle jo kauan tärkeä elinkeino ja esimerkiksi erämatkailun merkitys on kasvussa. (Kainuun liitto 2013.)

Vuonna 2012 maakunnassa oli 4319 yritystoimipaikkaa, joissa työskenteli 16 448 henkilöä. Yrityksiä on perustettu viime aikoina samaan tahtiin kuin maassa keskimäärin. Uusia nousevia aloja ovat korkeaan osaamiseen pohjautuvat mittaustekniikka ja peliala. Työpaikkojen suhteen lähivuosien kasvuodotukset kohdistuvat kaivosteollisuuteen, sosiaali- ja terveystalouteen sekä Kajaanissa käynnistyneisiin konesalipalveluihin. (TEM & ELY-keskukset 2014.)

Kainuussa vallitsee varsin heikko työllisyys, ja maakunta on maan pahimpia työttömyysalueita. Työllisyysaste painui 60,8 prosenttiin vuonna 2013, jolloin ero koko maahan kasvoi 7,7 prosenttiyksikköön. Vuoden 2013 lopussa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 18,2 prosenttia ja työttömiä työnhakijoita oli 6466. Työllisyyden heikentyminen on kasvattanut erityisesti nuorisotyöttömyyttä ja pitkäaikaistyöttömyyttä. Työttömyyden ennakoitaan kuitenkin vähenevän jatkossa. Työvoiman kysyntä väheni vuonna 2013 yli 12 prosenttia edellisestä vuodesta. Eniten uutta työvoimaa tarvittiin palvelutyössä, terveydenhuollossa sekä kaupallisessa työssä. (TEM & ELY-keskukset 2014.)

Myös TE-toimiston ammattibarometrin (Kainuun TE-toimisto 2014) mukaan pulaa on lähinnä terveydenhuolto- ja sosiaalialalla, mm. lääkäreistä ja sairaanhoitajista sekä psykologeista. Arvioidaan, että pulaa työnhakijoista tulee myyntiedustajista kaupallisella alalla ja hitsaajista teollisuudessa. Ylitarjontaa on mm. kirvesmiehistä, talonrakennustyöntekijöistä ja kaivostyöntekijöistä rakennus- ja kaivosalan ammattiryhmässä. Aiemmasta poiketen ylitarjontaa on nyt myös kuorma-auton, linja-auton ja ajoneuvoyhdistelmän kuljettajista kuljetus- ja liikennealan ammattiryhmässä sekä myyjistä kaupallisen työn alalla.

1.5 Koulutustarveselvityksen toteutus

Lapin alueen koulutustarveselvitys

Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutustarpeita selvitettiin yhteistyössä Lapin yliopiston rinnakkaishankkeen kanssa. Lapissa koulutustarpeet selvitettiin haastattelemalla 23 eri toimijaa paikan päällä ja yhden puhelinhaastattelun avulla, yhteensä tietoja saatiin 24 henkilöltä. Lapin alueella suoritetun koulutustarveselvityksen toteutus ja tulokset on raportoitu Heli Alaräisäsen kirjoittamassa ”*Yhteenveto yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutustarpeista Lapissa, Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun 30 op:n koulutusohjelma ja koulutusohjelman suunnittelu ja toteutus maankuntarajat ylittävänä yhteistyönä*” esiselvitysraportissa. (Alaräisänen 2015.)

Kainuun alueen koulutustarveselvitys ja taustatiedot

Kainuun alueen toimijoille toteutettiin sähköinen kysely (liite 1) sekä tarkentavat haastattelut (liitteet 2-3) koulutustarpeiden selvittämiseksi vuonna 2014. Sähköisen kyselyn vastaamismahdollisuuden uskottiin madaltavan vastaamiskynnystä ja näin ollen myös tavoittavan eri alan asiantuntijoita kesälomien kynnyksellä. Kyselyn vastanneilta tiedusteltiin kyselyn lopuksi vielä halukkuutta osallistua syksyllä 2014 toteutettuun haastatteluun.

Sähköistä koulutustarvekyselyä suunniteltiin yhdessä Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPAn ja Lapin yliopiston asiantuntijoiden kanssa. Pohjana kyselylomakkeen suunnittelussa on käytetty muun muassa opinnäytetyötä, joka käsitteli Oulun seudun yritysten ajatuksia yhteiskuntavastuusta (Satalahti 2013), Ympäristöjohtamisen ja vastuullisen liiketoiminnan koulutusohjelmaa (Aalto PRO 2014) ja Lapin yliopiston eri aineistoja. Kysely toteutettiin touko- ja kesäkuussa 2014 ja haastattelut syyskuussa 2014.

Kyselyt ja haastattelut suunnattiin toimijoille, jotka tarvitsevat työssään ympäristö- ja yhteiskuntavastuun sekä ympäristöjohtamisen osaamista tai ovat muuten osallisina ympäristöön liittyvissä hankkeissa tai ratkovat niihin liittyviä kysymyksiä. Kyselyistä ja haastatteluista saadut tulokset on jaoteltu seuraavien toimialojen ja toimijoiden mukaan:

- Kaivannaisteollisuus
- Maanrakennus ja ympäristö
- Matkailu
- Viranomaiset ja kunnat
- Metsäala
- Luonnonsuojelujärjestöt
- Oppi- ja tutkimuslaitokset

Toimialojen ja toimijoiden valintoihin vaikuttivat monet tekijät. Kaivannaisteollisuus on alueella toimiala, jonka taloudellinen merkitys on kasvanut. Sillä on myös huomattavat vaikutukset ympäristöön ja alan toiminta on aiheuttanut Kainuussa ja koko maassa yhteiskunnallista keskustelua. Maanrakennus- ja ympäristöalan yritykset toimivat huomattavassa määrin alihankkijoina kaivannaisteollisuudessa. Matkailuala on Kainuussa tärkeä toimiala ja se hyödyntää alueen luontoa. Myös matkailulla itsellään on vaikutuksia luontoympäristön kehitykseen ja ympäröivään yhteiskuntaan. Metsäala on tärkeä elinkeino Kainuussa, kuten 1.4 luvussa on todettu. Toimiala hyödyntää luontoympäristöä tuotannossaan. Metsää käyttää muun muassa matkailutoimiala omassa yritystoiminnassaan ja metsällä on myös huomattava merkitys paikallisen väestön virkistyksessä.

Edellä esitetyt toimialat voivat toiminnallaan myös vaikuttaa toistensa toimintaan. Viranomaiset ja kunnat toimivat muun muassa eri toimialojen toiminnan luvittajina ja säätelijöinä. Niillä on myös ympäristön valvontaan liittyviä tehtäviä. Luonnonsuojelujärjestöt edustavat osaltaan kansalaisten näkemystä ja ovat myös vaikuttajia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Oppi- ja tutkimuslaitoksilla on merkitystä alueella eri toimialojen osaamisen kehittämisessä ja koulutuksessa.

Ajankohdasta huolimatta koulutustarvekyselyyn saatiin hyvin vastauksia. Luonnonsuojelujärjestöstä, oppi- ja tutkimuslaitoksista, viranomaisista ja kunnista, metsäalalta

sekä kaivannaisteollisuudesta kyselyyn vastasi vähintään puolet niistä, joille kysely oli kohdistettu (taulukko 3). Heikoimmin vastauksia saatiin maanrakennus- ja ympäristöalan sekä matkailualan toimijoilta. Kyselyyn vastasi henkilöitä yhdeksästä eri yrityksestä ja kymmenestä eri organisaatiota. Vastaaajista kahdeksan (42 %) oli naisia ja 11 (58 %) miehiä.

Taulukko 3. Lähetettyjen kyselyjen ja vastaajien määrä sekä teemahaastattelujen kohdentuminen.

Kategoria	Kyselyt yrityksille ja organisaatioille			Teemahaastattelut
	Lähetetyt kyselyt	Vastanneet		N
	N	N	%	N
Kaivannaisteollisuus	6	3	50	2
Maanrakennus ja ympäristö	6	1	17	1
Matkailu	10	2	20	2
Viranomaiset ja kunnat	7	4	57	3
Metsäala	9	5	56	1
Luonnonsuojelujärjestöt	1	1	100	
Oppi- ja tutkimuslaitokset	4	3	75	1
Yhteensä	43	19	44	10

Kyselyjä ei lähetetty samaa määrää eri toimialoille, vaan siinä käytettiin harkintaa. Kainuussa ei ole monta kaivosalan yritystä, minkä vuoksi kysely lähetettiin lähes kaikille toimijoille. Metsäalan ja matkailualan toimijoita on runsaasti ja siksi myös kyselyjä suunnattiin laajalle vastaajajoukolle.

Kyselyistä saatua aineistoa haluttiin vielä syventää tekemällä syyskuussa kymmenen teemahaastattelua. Haastattelut suunnattiin kaikille toimialoille/toimijoille, missä onnistuttiin varsin hyvin. Haastatteluun osallistuneille toimitettiin etukäteen haastattelu-runko, jotta heillä olisi mahdollisuus ennakolta miettiä haastattelussa läpi käytäviä asioita. Haastatelluille henkilöille kerrottiin myös, että koulutustarvekartoituksen pohjalta on tavoitteena rakentaa ympäristöoikeuteen ja ympäristösosiologiaan perustuva korkeakoulutasoinen täydennyskoulutusohjelma, joka vastaa Kainuun ja Lapin alueen koulutustarpeisiin.

Haastatteluun osallistui henkilöitä viidestä eri yrityksestä ja viidestä eri organisaatiosta (taulukko 3). Näistä kolme organisaatiota ja kaksi yritystä eivät olleet vastanneet sähköiseen kyselyyn. Organisaatiot edustavat viranomaisia ja kuntia sekä metsäalaa. Yritykset ovat maanrakennus- ja ympäristöalalta sekä matkailualalta. Kaiken kaikkiaan koulutustarvekyselyyn ja haastatteluihin osallistui henkilöitä 11:sta eri yrityksestä ja 13:sta eri organisaatiota, yhteensä 24 henkilöä.

Koulutustarvekyselyyn ja teemahaastatteluun osallistuneet voidaan jakaa karkeasti joko organisaatioiden ylimpään johtoon, toimipisteen johtoon tai asiantuntijoihin. Asiantuntijoiden nimikkeinä mainittakoon ympäristöinsinööri, ympäristöasiantuntija, ympäristötarkastaja, viestintä- ja yritys vastuujohtaja, osaamisaluevastaava, ympäristöpäällikkö. Yritysten tai muiden organisaatioiden johtoa edustavia nimikkeitä oli toimitusjohtaja, maakuntajohtaja, toimistopäällikkö, tehdaspäällikkö, liiketoimintajohtaja, koulutusjohtaja, hotellinjohtaja, toimialajohtaja, kansliapäällikkö ja ylijohtaja. Johdon merkitys vastaamisessa on luonnollisesti tärkeä, sillä he edustavat strategista näkemystä ja asiantuntijat taas tuovat tähän selvitykseen substanssiosaamisensa. Johto

myös pystyy näkemään laajemmin organisaationsa osaamistarpeet ja sen, mihin suuntaan sitä olisi kehitettävä.

Useimmilla kyselyyn vastanneilla ja haastatteluun osallistuneilla on korkeakoulututkinto yliopistosta tai ammattikorkeakoulusta. Kyselyyn vastanneista lähes joka toisen henkilön toimipaikka sijaitsee Kajaanissa (taulukko 4). Seuraavaksi yleisin toimipaikka on Sotkamo. Haastatteluun osallistuneiden toimipaikat ovat Kajaanissa ja Sotkamossa.

Taulukko 4. Kyselyyn vastanneiden ja haastatteluun osallistuneiden asuinkunta.

Kunta	Kyselyyn vastanneiden määrä	Haastatteluun osallistuneiden määrä
Kajaani	8	6
Sotkamo	4	4
Puolanka	2	
Kuhmo	1	
Paltamo	1	
Oulu	1	
Espoo	1	
Helsinki	1	
N	19	10

2 Yhteiskuntavastuu ja ympäristöjohtaminen kaivuulaisissa yrityksissä ja organisaatioissa

---

Tähän lukuun on koottu kyselyn ja haastattelujen pohjalta Kainuun alueen toimijoiden ajatuksia yhteiskuntavastuusta ja ympäristöjohtamisesta. Lisäksi luvussa käsitellään yhteiskuntavastuun eri osa-alueita (ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen vastuu) vastaajien kommenttien pohjalta.

2.1 Yhteiskuntavastuu käytännön toimessa

Yhteiskunta- ja yritysvastuu -käsitteillä tarkoitetaan yleensä yritysten, julkisen hallinnon ja työyhteisöjen vastuuta toimintojensa vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan, sidosryhmiin ja ympäristöön. Yhteiskuntavastuu sisältää sekä ekologisen, sosiaalisen, että taloudellisen vastuun näkökulman. (FIBS; Finnpartnership; Työ- ja elinkeinoministeriö 2009.)

Ympäristövastuu -käsite on tuttu lähes kaikille Kainuun alueen kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneille henkilöille. Ainoastaan matkailualan toimijat kokevat käsitteen vieraaksi. Yhteiskuntavastuu konkretisoituu käytännön toimessa toimijoille eri tavoin. Yhteiskuntavastuun määritelmässä korostetaan vastuuta omista työntekijöistä, sidosryhmistä, ympäristöstä ja ympäröivästä yhteiskunnasta sekä korostetaan eettisiä tuotteita ja palveluita.

Kaivannaisteollisuuden toimijat määrittelevät yhteiskuntavastuun käsittävän kaikilta osin kestävä toiminnan ja sen kehittämisen. Kestävällä toiminnalla tarkoitetaan usein yrityssectorilla kestävä kehityksen toteuttamista ja panostusta tulevaisuuden toimintaedellytyksiin. Yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan myös jatkuvaa parantamista kaikissa toiminnoissa, yhteydenpitoa ympäröivään yhteiskuntaan ja paikallisten henkilöiden työllistämistä. Asiat halutaan tehdä oikein. Niin sanotusti ”oman pesän” pitää olla puhdas eikä saa pyrkiä nopeisiin voittoihin tai oikaista missään toiminnassa. Toiminnan on oltava kestävällä pohjalla ja pitkäjänteistä.

Kaivannaisteollisuuden vastauksiin vaikuttaa selvästi mediassa ollut keskustelu. Ihmisiä on puhuttanut kaivannaisteollisuuden ympäristövastuu, toiminnan vaikutus kansalaisten elinoloihin sekä taloudellinen vastuu. Keskustelun vaikutuksesta on syntynyt

muun muassa yhteistoimintaryhmiä alueille ja viestinnän suuntaamista tarkemmin eri osapuolille.

Maanrakennusalan toimijat kuvaavat yhteiskuntavastuun kattavan taloudellisen, ympäristö- ja sosiaalisen vastuun. Erään alan toimijan mukaan yhteiskuntavastuuta ei heillä ole varsinaisesti määritelty, mutta käytännössä yhteiskuntavastuu voisi tarkoittaa seuraavaa: *”haluamme tehdä asiat oikein, mikä tarkoittaa, että ei pyritä nopeisiin voittoihin, vaan toiminta on pitkäjänteistä ja kestäväällä pohjalla”*.

Matkailualan toimijat painottavat hyvää henkilöstöhallintoa ja -johtamista sekä tasa-arvoa. Etenkin suurissa alan yrityksissä nähtiin, että yhteiskuntavastuu lähtee liikkeelle ketjun määrittelemistä arvoista ja vastuu on osa jokapäiväistä toimintaa. Siihen kuuluu muun muassa vastuullisuus ja vastuun kantaminen ympäristöstä ja ihmisistä. Pienemmissä yrityksissä yhteiskuntavastuu nähtiin hyvin konkreettisesti muun muassa verojen maksamisena ja työllistämisenä sekä ympäristöstä huolehtimisena esimerkiksi jätteen keräyksen kautta.

Viranomaistoimijat ja kunnan edustajat korostavat, että lähtökohtaisesti he toteuttavat yhteiskuntavastuuta kaikessa toiminnassaan ja pyrkivät huomioimaan niin ekologisen, sosiaalisen kuin taloudellisen näkökulman osana jokapäiväistä toimintaansa. Yhteiskuntavastuun kokonaisuus nähdään normien, kuten lakien ja viranomaistehtävän näkökulmasta. Yhteiskuntavastuun koetaan toteutuvan muun muassa päätöksenteon kautta.

Esimerkiksi Kainuun liitto vastaa koko Kainuun aluekehittämisestä ja sen tehtäviin kuuluu edistää alueen hyvinvointia ja kestävää kehitystä. Sen tehtäviin kuuluu myös maakuntakaavoituksesta ja muusta alueidenkäytön suunnittelusta vastaaminen. Kainuun liitto ja kunnat painottavat yhteiskuntavastuullisuuden olevan tehokasta toimintaa eri osapuolten intressit huomioiden. Organisaatioiden johto on demokraattisesti valittu, ja tällöin toimitaan alhaalta ylöspäin. Toiminnasta ollaan myös vastuussa kainuulaisille.

Metsäalan toimijat painottavat yhteiskuntavastuun olevan vaatimusten täyttämistä yhteiskunnalle ja sidosryhmille. Se on vastuullisuutta ja kestävää toimintaa suhteessa työntekijöihin, ympäröivään yhteiskuntaan ja luontoon. Yhteiskuntavastuu toteutuu, kun organisaation toiminta on lakien ja asetusten mukaista. Konkreettisesti yhteiskuntavastuu näkyy esimerkiksi Pohjois-Suomessa hakkuiden vähenemisenä poronhoitoalueilla. Yrityssectorilla yhteiskuntavastuu on otettava huomioon myös alihankkijoita valittaessa, jolloin niiden toiminta yhteiskuntavastuun näkökulmasta on tarkistettava ja sidosryhmiä on kuultava metsien käsittelyn suunnittelussa. Yhteiskuntavastuu näkyy myös työntekijöiden tasapuolisena kohteluna sekä ympäristövastuullisena toimintana operaatioissa.

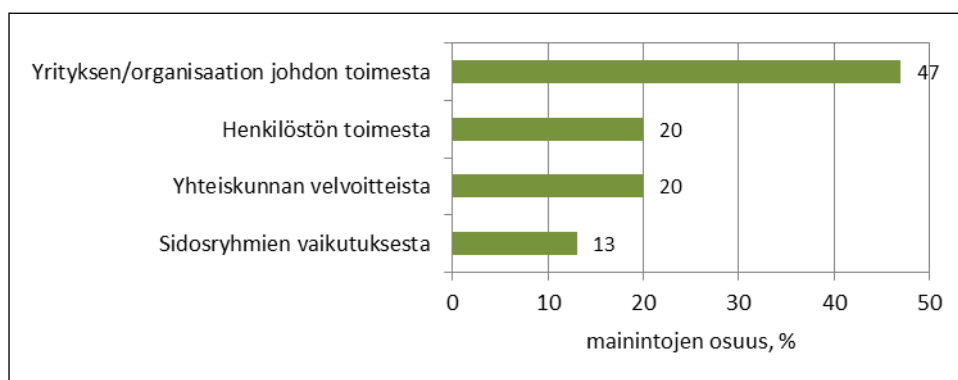
Luonnonsuojelujärjestön mukaan yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan mahdollisimman laajaa ja asiantuntevaa vaikuttamista luonnon- ja ympäristönsuojelun kehittämiseen Kainuussa. Luonnonsuojelujärjestössä yhteiskuntavastuu nähdään seuraavasti: *”Kaikki oma toimintamme perustuu ajatteluun, jossa koko yhteiskunta kuten ympäristökin on yhtä ja toisistaan riippuvaista.”*

Oppi- ja tutkimuslaitoksissa yhteiskuntavastuun koetaan oman toiminnan osalta tarkoittavan pitkän aikajänteen hyvää työpaikkaa. Yhteiskuntavastuullisella toiminnalla halutaan kehittää kestävää ja ympäristötietoista teollisuutta. Opetustoimessa yhteis-

kuntavastuun koetaan olevan esimerkiksi lain ja laadun määrittelemän opetuksen järjestämistä. Yhteiskuntavastuulliseksi toiminnaksi nähdään myös se, että opiskelijoista huolehditaan niin, että he valmistuvat ajallaan.

Yhteiskuntavastuun toteuttaminen

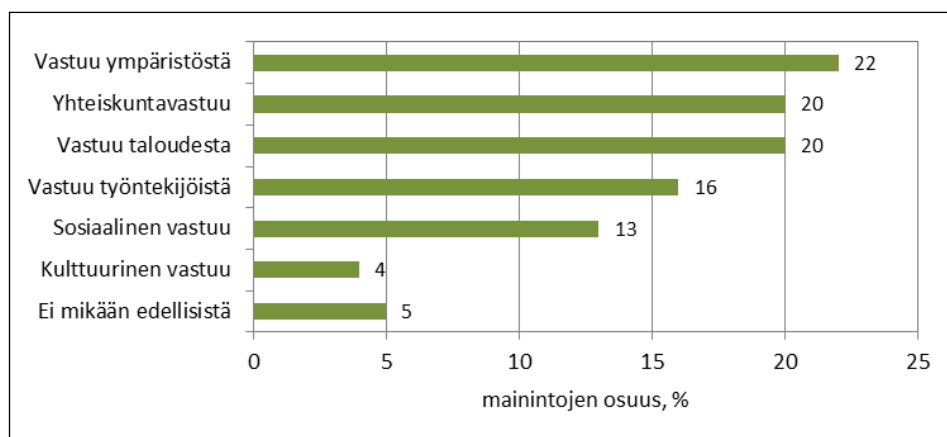
Yhteiskuntavastuuta ja sen toteuttamista käytännön toiminnassa pidettiin kaikkien toimijoiden näkökulmasta tärkeänä. Yhteiskuntavastuun toteuttamisessa voidaan nähdä sekä sisäiset tekijät että ulkoiset vaikutteet (kuva 3). Tärkeimpinä sisäisenä tekijänä yhteiskuntavastuun toteuttamisessa nähdään johdon rooli. Toisaalta tärkeässä roolissa on myös organisaation henkilöstö. Merkittävimpana ulkoisena vaikuttajana nähdään yhteiskunnalliset velvoitteet, joita voivat olla lait, asetukset ja muut normit. Lisäksi ulkoisena tekijänä pidetään erilaisten sidosryhmien vaikutusta.

Kuva 3. Yhteiskuntavastuun toteutumisen lähteet mielestäni eniten... (Vastaajia pyydettiin valitsemaan kaksi tärkeintä neljästä vaihtoehdosta, mainintoja yhteensä 30)

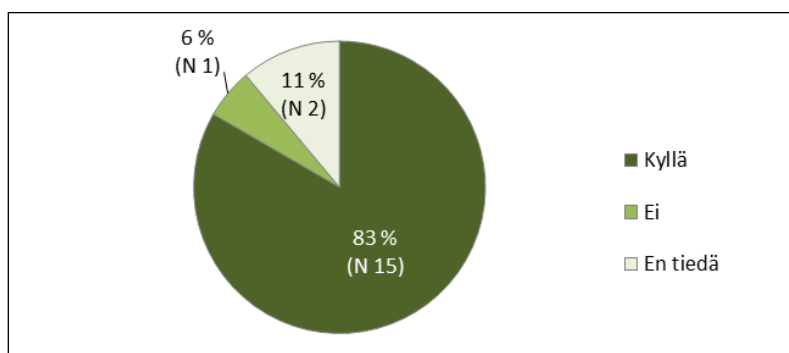
Kaivannaisteollisuuden toimijat näkevät johdon merkityksen tärkeimmäksi yhteiskuntavastuun toteuttamisen lähtökohdaksi. Tämän lisäksi nähdään, että yhteiskuntavastuun toteuttaminen lähtee henkilöstöstä ja yhteiskunnan velvoitteista. Myös metsäalan toimijat kokevat, että yhteiskuntavastuun toteuttaminen lähtee johdosta. Ulkoisista tekijöistä seuraavaksi mainitaan yhteiskunnan asettamat velvoitteet ja sidosryhmät. Viranomaisten ja kuntien sekä oppi- ja tutkimuslaitosten näkemyksissä mainitaan johdon merkityksen ja ulkoisten tekijöiden lisäksi henkilöstön rooli.

Yritykset ja organisaatiot määrittelevät arvoissaan, mitkä asiat ovat niiden toiminnassa keskeisiä. Useimpien kyselyyn osallistuneiden organisaatioiden ja yritysten arvoihin kuuluvat vastuu ympäristöstä, yhteiskuntavastuu ja vastuu taloudesta (kuva 4). Myös vastuun työntekijöistä, sosiaalisen vastuun ja kulttuurisen vastuun todetaan sisältyvän arvoihin. Ainoastaan viisi prosenttia vastaajista ilmoittaa, ettei heidän organisaation tai yrityksen arvoihin kuulu mikään kysymyksen asettelussa annetuista arvoista.

Kuva 4. Onko yrityksesi tai organisaatiosi arvoihin määritelty joku seuraavista? (Vastaajien oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja, mainintoja yhteensä 55)

Organisaatioiden ja yritysten strategiat ohjaavat pitkän tähtäimen kehitystä, arvoja ja painopisteitä. Yli 80 prosentissa kyselyyn osallistuneiden organisaatioiden strategioista yhteiskuntavastuu on huomioitu (kuva 5). Vain 17 prosenttia vastanneista ei ollut tietoinen asiasta tai oli sitä mieltä, että se puuttuu strategiasta.

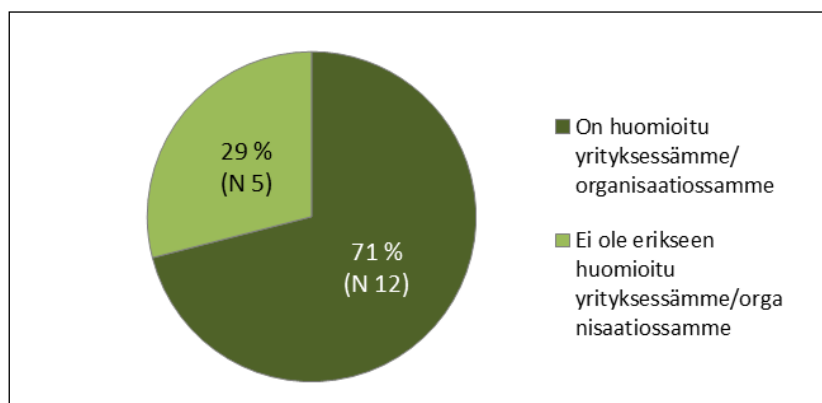
Kuva 5. Onko yrityksesi tai organisaatiosi strategiassa huomioitu yhteiskuntavastuu? (N 18)

Maanrakennus- ja ympäristöalan toimija toteaa, että yhteiskuntavastuun strategia on tehty koko organisaation tasolla. Toimijan mukaan pienissä yksiköissä kaikki eivät tunne strategiaa ja sen tunnetuksi tekemisessä on paljon tehtävää ja kehitettävää. Toisessa alan yrityksessä taas yhteiskuntavastuu on huomioitu visiossa, missiossa, arvoissa ja liiketoimintastrategiassa. Metsäalan yrityksissä yhteiskuntavastuun koetaan olevan keskeinen osa yrityksen toimintaa ja se ohjaa strategisia valintoja.

Erästä oppi- ja tutkimuslaitosalalta todetaan, että organisaation olemassaolon perusta on kestävä kehityksen aikaansaaminen korkealla teknologiaosaamisella. Heidän tehtävänä on toimia niiden yritysten rajapinnassa, jossa uusia teknologisia ratkaisuja otetaan käyttöön teollisuuden eri toimialoilla kuten yhdyskuntatekniikassa ja kaivannaisteollisuudessa. Toiminnan ajurina on kestävä teollisuus ja kestävä kehitys. Kyseinen organisaatio pyrkii edistämään kestävä kehityksen ratkaisujen käyttöönottoa ja kehittämistä. Viranomaistoimijat ja kuntien edustajat toteavat, että kestävä kehitys ja vastuu ympäristöstä on huomioitu jo strategiatasolla.

2.2 Ekologinen vastuu

Ekologisella vastuulla tarkoitetaan huolehtimista ympäristöstä ja luonnonvaroista sekä niiden monimuotoisuuden turvaamista. Kyselyyn vastanneista toimijoista yli 70 prosenttia huomioi toiminnassaan ekologisen vastuun (kuva 6). Kunta- ja viranomaistalalla sekä useimmissa oppi- ja tutkimuslaitoksissa ekologista vastuuta ei erikseen huomioida.

Kuva 6. Ekologisen vastuun tilanne organisaatioissa (N 17).

Kaivannaisteollisuuden toimijat korostavat vastuullista toimintaa, jossa huomioidaan yhteiskuntavastuun eri ulottuvuudet. Ekologinen näkökulma ja ympäristölupajärjestelmä jo määrittävät yhtiöitä ja niiden toimintaa. Haastattelussa mukana olleiden yritysten mukaan ympäristöasiat huomioidaan monipuolisesti kyseisissä yrityksissä. Yksinkertaisimmillaan tämä tarkoittaa, että toiminnasta ei aiheutu ympäristöhaittoja. Osalla kaivannaisteollisuuden yrityksistä korostuu laajempi kiinnostus ja omista periaatteista tuleva velvollisuus hoitaa asiaa ekologisen yhteiskuntavastuun näkökulmasta. Viranomaisyhteistyö, lähiympäristön ja ihmisten huomioiminen nähdään kuuluvan ekologiseen vastuuseen. Ekologinen vastuu on vastaajien mukaan huomioitava myös viestinnässä.

Kaivosalalla tuotannon suunnitteluun kuuluu huomioida ympäristöasiat ja se, miten yritys toiminnassaan viestii ympäristöasioista. Ympäristöasiat otetaan huomioon henkilöstöpolitiikassa ja yhteiskuntavastuu huomioidaan myös sisäisessä viestinnässä. Lisäksi alalla on suunnitteilla esimerkiksi internetissä olevia, tavallisille kansalaisille laadittuja reaaliaikaisia ympäristöraportteja, joista voidaan seurata mittauspisteiden tietoja.

Maanrakennus- ja ympäristöalan konsernissa, jonka toiminta keskittyy jätehuoltoon, jätteen käsittelyyn, jätetuotteisiin, maanrakennukseen sekä metsä- ja energia-alaan, ympäristöasiat huomioidaan kaikessa toiminnassa. Yrityksen asiakkaina ovat eri toimialojen yritykset, kuten matkailuala ja kaivannaisteollisuus. Matkailualalla yrityksille on tärkeää osoittaa omille asiakkailleen jäte- ja kierrätysasioiden hyvä hoito. Arvot ovat tärkeitä tässä yritystoiminnassa.

Metsäalalla toiminnassa pyritään monikäyttöiseen metsätalouteen, joka mahdollistaa erilaiset toiminnot talousmetsissä. Metsäalan viranomaistalalla nähdään, että ympäristöasiat ovat heille sisäänrakennettua toimintaa. Tämä viranomaisorganisaatio toimii tiiviissä yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa mm. luonnonsuojeluasioissa.

Matkailualalla ympäristöasioiden huomioiminen vaihtelee yrityksen koon mukaan. Matkailualan ketjuun kuuluvassa suuressa yrityksessä ympäristöasiat otetaan huomioon jokapäiväisessä toiminnassa. Yrityksessä toimitaan myös vuorovaikutteisesti ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Myös asiakkaat ovat yhä ympäristötietoisempia ja tämä huomioidaan toiminnassa. Pienemmässä yrityksessä asia nähdään käytännöllisemmin roskien lajitteluna ja esimerkiksi siinä, että koirien ruoka-annoksissa käytetään jäteruokia. Lisäksi ekologinen vastuu näkyy arjen toimintoina kuten esimerkiksi virran katkaisuna sähkölaitteista ja laitteiden kierrätyksessä.

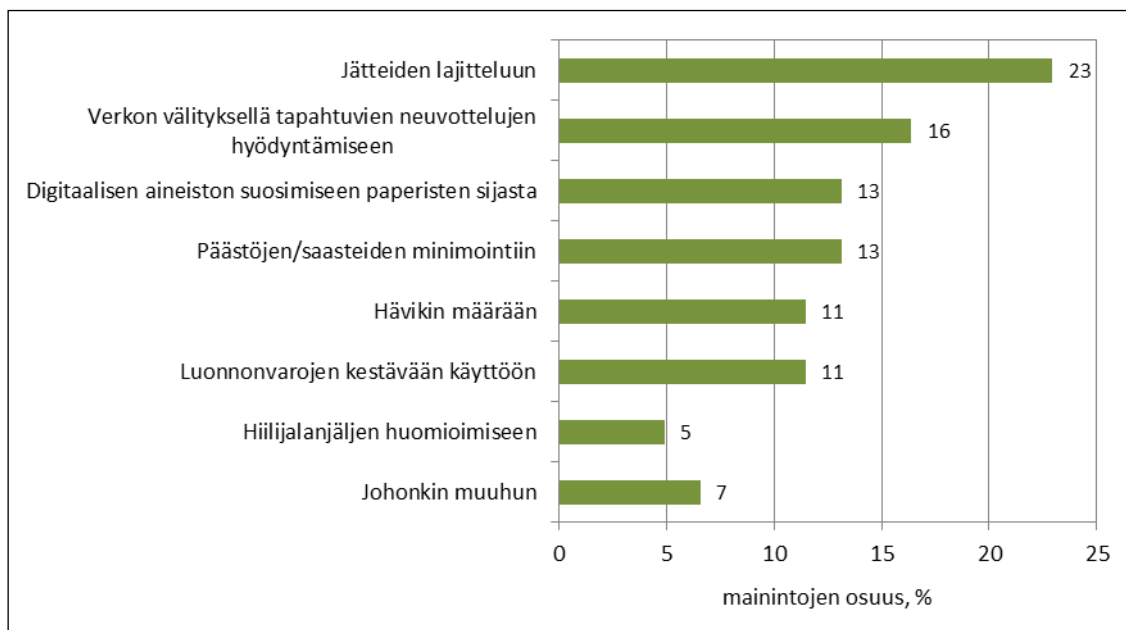
Kunta- ja viranomaistoimijoiden mielestä ympäristöriskien pienentämiseen voidaan vaikuttaa viranomaistoiminnalla ja lupamenettelyllä. Kunta- ja viranomaistoimijoiden omassa toiminnassa puhutaan riskien hallinnasta. Tulevaisuudessa ympäristöriskit tulee huomioida esimerkiksi tuulivoimaloiden tai kauppakeskittymien kaavoituksessa. Toisessa julkishallinnon organisaatiossa on määritelty avaintoimialat. Ympäristöön liittyviä asioita ei voida sivuuttaa, vaan ne huomioidaan aina toimiala- ja hankekohtaisesti.

Vaikuttaminen ympäristöriskeihin voi toteutua myös viestinnän keinoin. Organisaatiossa voidaan levittää enemmän ympäristömyönteisiä asenteita. Esimerkiksi kaivosjätteiden jatkokäyttöä koskevan hankkeen tulosten kautta on mahdollista vaikuttaa myönteisesti asiaan. Julkishallinnon haastatteluissa todettiin, etteivät ympäristöasiat olleet aiemmin päällimmäisinä viestinnässä, vaan kestävä kehitys oli strategiassa ensimmäisenä. Nyt strategiassa vetovoimatekijänä on puhdas ympäristö. Organisaation toiminnassa kaikki näkökulmat on sovittava yhteen, eikä ympäristöä voida erikseen korostaa. Tuomalla asiat julkiseen keskusteluun tavoitetaan kaikki kohderyhmät.

Ympäristöasioiden huomioiminen riippuu paljon organisaatioiden rooleista. Yrityksillä muiden toimialojen huomioiminen on käytännönläheistä, mutta julkisen hallinnon eri organisaatioilla on usein laajempi näkökulma asiaan.

Uusien työntekijöiden perehdyttäminen kuvastaa sitä, mitä asioita yritys tai organisaation pitää toiminnassaan tärkeänä. Ekologisen vastuun teemoissa perehdytyksessä oli kartoitetuissa organisaatioissa ja yrityksissä huomioitu useimmiten jätteiden lajittelu (kuva 7), verkon hyödyntäminen, digitaalisen aineiston suosiminen ja päästöjen sekä saasteiden minimointi. Muina perehdyttämiskohteina mainittiin energian säästö ja ekotehokkuus.

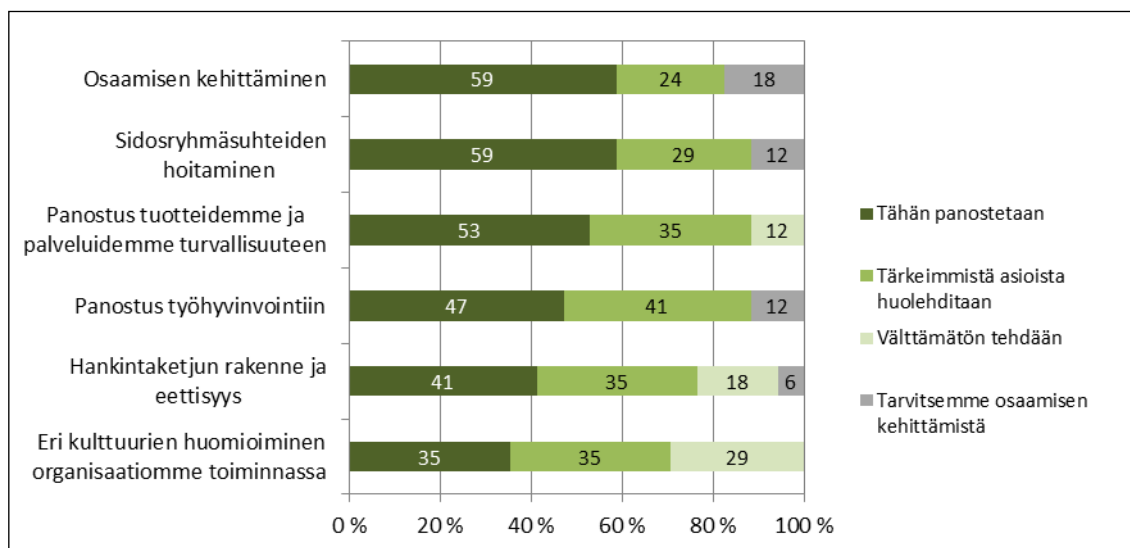
Kuva 7. Yritykset tai organisaatiot ovat perehdyttäneet henkilöstöään ekologiseen vastuuseen kiinnittämällä huomiota seuraaviin asioihin. (Vastaajien oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja, mainintoja yhteensä 61)

Kaikissa oppi- ja tutkimuslaitoksissa perehdytyksessä on huomioitu verkkoyhteyksien hyödyntäminen neuvotteluissa. Digitaalisia aineistoja suositaan kaivosalalla sekä oppi- ja tutkimuslaitoksissa. Hiilijalanjälki ja hävikin määrä ovat tärkeitä metsäalalla. Päästöt ja saasteet sekä luonnonvarojen kestävä käyttö ovat olleet perehdytyksen kohteena kaivos- ja metsäalalla. Luonnonsuojelujärjestössä lähes kaikki kuvan 7 asiat koetaan tärkeiksi.

2.3 Sosiaalinen vastuu

Sosiaalisella vastuullisuudella tarkoitetaan sitä, että organisaatio kantaa huolta henkilöstön hyvinvoinnista, tuoteturvallisuudesta ja kuluttajan suojasta sekä noudattaa hyviä toimintatapoja kaikissa sidosryhmäsuhteissa. Sidosryhmällä tarkoitetaan henkilöitä tai ryhmää, johon yrityksen toiminta voi vaikuttaa tai joka voi vaikuttaa yrityksen toimintaan. Sidosryhmiä ovat esimerkiksi osakkeenomistajat, henkilöstö, alihankkijat, kilpailijat, asiakkaat, viranomaiset, paikallisyhteisö ja luonnonympäristö. Sidosryhmien odotusten, tarpeiden ja vaatimusten huomioonottaminen nähdään vastuullisen yritystoiminnan kivijalkana. (FIBS.)

Useimmat koulutustarvekartoitukseen osallistuneet toimijat kokevat, että heidän organisaatioissaan panostetaan osaamisen kehittämiseen, sidosryhmäsuhteiden hoitamiseen sekä tuotteiden ja palveluiden turvallisuuteen (kuva 8). Eri kulttuurien huomioiminen, hankintaketjun rakenne ja eettisyys sekä työhyvinvointiin panostaminen koetaan myös tärkeiksi, mutta niihin panostetaan hieman vähemmän. Eri kulttuurien huomioiminen on osassa vastanneista organisaatioista varsin vähällä huomiolla.

Kuva 8. Organisaatioiden toiminta ja osaaminen sosiaalisen vastuun eri osa-alueilla (N 17).

Kaivannaisteollisuuden toimijat tuovat sosiaalisen vastuun näkökulmaan esimerkiksi johdon paikallisuuden, infotilaisuudet paikallisille yhteisöille, yhteistyöryhmät eri toimijoiden kanssa ja ympäristöasioiden seurantar ryhmät. Alalla on toiminnassa esimerkiksi ympäristöprojektien seurantar ryhmä, jossa on mukana muita yrityksiä, harrastajia ja paikallisia asukkaita. Muiden elinkeinojen toiminta on tiedostettu ja toiminnassa huomioidaan urakoitsijat ja muut toimijat. Tavoitteena on lisätä tietoa kaivosalan yritysten toiminnasta eri sidosryhmissä. Käytännössä yritykset toteuttavat sosiaalista vastuuta lakisääteisesti esimerkiksi työsuojelutoimikunnissa ja tekemällä turvallisuus selvityksiä. Lisäksi ollaan toteuttamassa tapahtumia, mukana sosiaalisessa mediassa, järjestetään kaivosvierailuja ja raportoidaan monin tavoin viranomaisille. Yritykset ovat mukana myös viranomaisten toimintaryhmissä ja tutkimuksissa.

Matkailualalla sosiaalinen vastuu toteutuu puolestaan vakaana taloutena sekä uusina työpaikkoina, joita tarjotaan myös harjoittelijoille ja nuorisolle. Matkailualalla sosiaalinen vastuu näkyy muun muassa kumppanuuksien kautta esimerkiksi tavaranhankinnassa, jätehuollossa, sopimuksina maa-alueiden käytöstä ja yhteismarkkinointina.

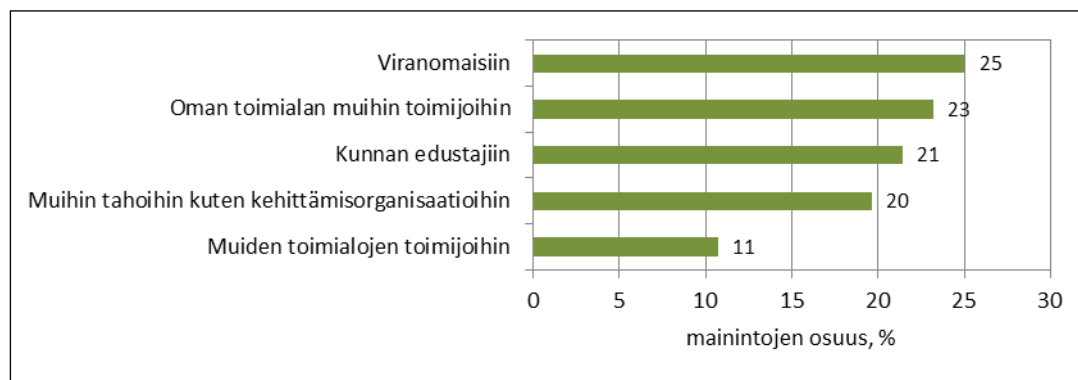
Metsäalalla sosiaalinen vastuu näkyy henkilöstöstä huolehtimisena, harrastusten tukemisena ja Tyky-toimintana. Myös tällä alalla suhteita sidosryhmiin hoidetaan monella tavalla. Sosiaalinen vastuu voi toteutua paikallisten tavarantoimittajien suosimisena, kesätyöntekijöiden palkkaamisena ja sponsoroinnin kohdistamisena paikallisiin toimijoihin. Metsien käsittelyssä huomioidaan muutkin elinkeinot. Metsäkeskuksen Metsäala kasvuun -teemaohjelmassa huomioidaan muun muassa marjastuksen ja sienestyksen merkitys. Matkailualan yritysten kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä, jossa otetaan huomioon myös niiden tarpeet. Eri intressipiirien edut saattavat joskus olla ristiriitaiset.

Oppi- ja tutkimuslaitoksen vastauksen mukaan sosiaalinen vastuu toteutuu siten, että toimijat luovat kumppaneilleen uusia arvoketjuja ja liiketoimintaa. Lisäksi lähes kaikessa tavoitteena on kestävä, resurssitehokas ja ympäristötietoinen teollisuus. Toimijan mukaan organisaatio pyrkii edistämään kestävä kehitystä edistämällä alan tuotteiden kehittämistä ja niiden saamista markkinoille. Organisaatio näkee myös, että sen rooli on synnyttää ja ylläpitää vuoropuhelua eri toimijoiden välillä. Tällä pyritään sii-

hen, että esimerkiksi kaivannaisteollisuuden tavoite sosiaalisesta toimiluvasta saavutetaan. ”Keskeinen kysymys onkin miten ympäristöinvestoinnit saadaan heijastumaan liiketoimintaan ja sen kannattavuuteen.” Tässä on havaittavissa myös taloudellisen vastuun näkökulma.

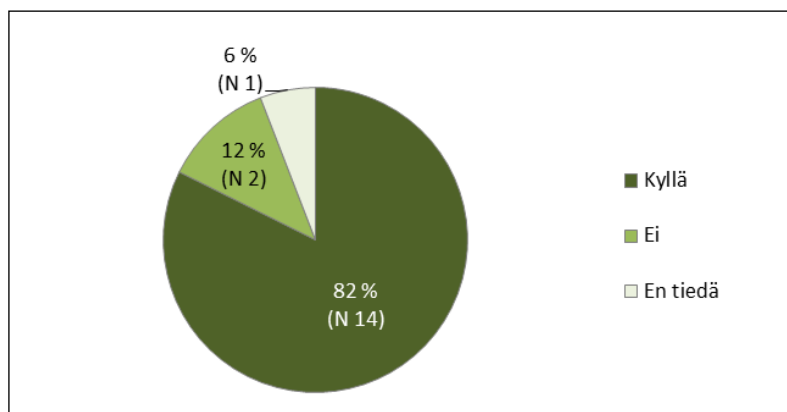
”Aluekehittämisessä matkailu ja kaivostoiminnalla sekä metsätaloudella on tärkeä merkitys, sillä ne ovat painopistealoja Kainuun maakuntaohjelmassa. Kehittäminen tapahtuu hankkeiden kautta”, toteaa aluekehitysviranomaisen. Sosiaalisten vaikutusten arviointi (Sova) koskee sekä maakuntakaavaa että maakuntaohjelmaa. SOVA-lain (Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista, SOVA-laki, 200/2005 sekä sitä täydentävä valtioneuvoston asetus 347/2005) tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja huomioon ottamista viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa ja hyväksymisessä, parantaa yleisön tiedon- saantia ja osallistumismahdollisuuksia sekä edistää kestävästä kehitystä. Tätä varten organisaatiossa toimii eri alan toimijoista koostuva lakisääteinen Sova-ryhmä. Ympäristöasioita on käsitelty organisaation omana toimintana ja lisäksi yhteistyössä sidosryhmien kanssa on laadittu maakunnan ilmastostrategia sekä ympäristöstrategia. Vaikka kyseessä on asiantuntijaorganisaatio, niin päätöksenteosta vastaa demokraattisesti valittu maakuntahallitus.

Kyselyn mukaan yritykset ja organisaatiot pitävät yhteyttä useimmiten viranomaistahoon sekä oman alan muihin toimijoihin (kuva 9). 46 prosenttia toimijoista on yhteyksissä viranomaisiin tai kuntiin ja 23 prosenttia oman alan toimijoihin. Lisäksi viidennes vastaajista on yhteyksissä muihin tahoihin kuten kehittämisorganisaatioihin. Matkailualan vastaajan mukaan muut oman toimialan toimijat ovat tärkeimpiä yhteistyökumppaneita.

Kuva 9. Organisaatiomme on tiiviissä vuorovaikutuksessa... (Vastaajien oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja, mainintoja yhteensä 56)

Kartoituksen mukaan myös muiden toimialojen toiminta- ja kehittämisedellytykset huomioidaan kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta matkailualaa, sillä yli 82 prosenttia toimijoista ilmoittaa, että muut toimialat huomioidaan päätöksenteossa. (kuva 10).

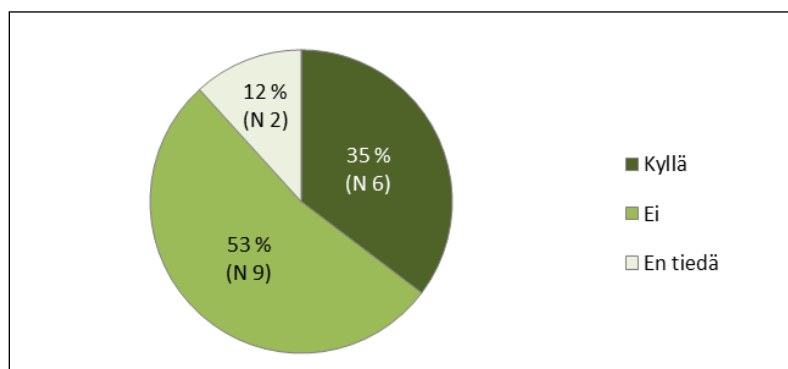
Kuva 10. Huomioiko organisaatiosi päätöksenteossään muiden toimialojen (kaivannaisteollisuus, metsätalous ja matkailu) toiminta- ja kehittämisedellytykset? (N 17)

Esimerkkinä muiden toimialojen huomioimisesta metsäsektorilta todetaan, että toiminnassa pyritään monikäyttöiseen metsätalouteen, joka mahdollistaa erilaiset toiminnot talousmetsissä. Eli muutkin toimialat, kansalaiset ja matkailijat voivat hyödyntää metsiä yritystoiminnassa tai virkistyksessä. Viranomais- ja kuntatahojen kommentteissa todetaan, että maakunnan painopistealojen kehittyminen on heidän organisaatiossaan toiminnan ja päätöksenteon ytimessä. Vastausta selittää se, että yksi haastelluista organisaatioista on aluekehitys- ja kaavaviranomainen.

Kartoituksessa ei noussut minkään toimialan kohdalla selvästi esille merkittäviä haasteita eri toimialojen yhteensovittamisessa. Viranomaistoimijan osalta todetaan, että ”riskitekijöitä tulee aika harvoin esille. Alueiden käyttö on yhteen sovittavaa suunnittelua. Matkailu ja kaivostoiminta ovat yksi esimerkki yhteensovittamisen tarpeista. Matkailun imago vaikutukset ovat tärkeitä. Yleisesti pyritään synergiaan.”

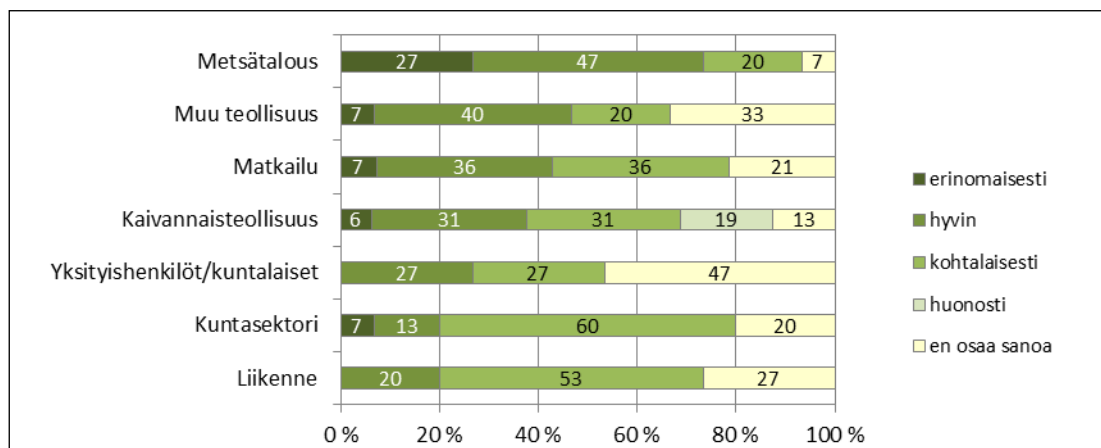
2.4 Taloudellinen vastuu

Taloudellisella vastuulla tarkoitetaan omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista sekä osallistumista yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottamiseen. Taloudellinen vastuu on tasapainottelua lyhyen aikavälin voittojen tavoittelun ja kaukonäköisen ajattelun välillä. Kannattavan liiketaloudellisen toiminnan lisäksi taloudellinen vastuu liittyy myös riskienhallintaan ja hallintokäytäntöihin: se on hyvän tuloksen saavuttamista vastuullisin keinoin. (esim. Hanikka ym. 2007; FIBS; Finnpartnership; Työ- ja elinkeinoministeriö 2009.)

Kuva 11. Yrityksemme tai organisaatiomme on asettanut toiminnallisia ympäristötavoitteita talousarvioon (N 17).

Kolmasosa koulutuskartoitukseen osallistuneista organisaatioista on asettanut toiminnallisia ympäristötavoitteita talousarvioon (kuva 11). Yli puolella niitä ei ole. Toimijoiden näkemyksen mukaan taloudellinen vastuullisuus on parhaimmin huomioitu metsäalalla (kuva 12). Myös muu teollisuus, matkailu ja kaivannaisteollisuus koetaan suurelta osin toimialoiksi, jotka kantavat taloudellisen vastuunsa. Yksityishenkilöt/kuntalaiset -kohta kysymyksessä saa lähes puolet vastaajista valitsemaan ”en osaa sanoa” -vastausvaihtoehdon.

Kuva 12. Miten hyvin taloudellinen vastuullisuus on mielestäsi huomioitu seuraavilla aloilla tai seuraavissa yhteyksissä Kainuussa? (N 15)

Toimijoiden näkemyksessä muiden toimialojen taloudellisesta vastuullisuudesta kyse on vastaajien mielikuvista toisista toimialoista. Näissä mielikuvissa metsätalous nähdään taloudellisesti vastuulliseksi toimialaksi. Myös muut elinkeinot saavat melko hyvät arviot taloudellisesta vastuullisuudestaan. Kuntasektorin taloudellinen vastuullisuus saa 60-prosenttisesti kohtalaisen arvon. Yksityishenkilöiden tai kuntalaisten taloudelliseen vastuullisuuteen on ehkä ollut vaikeaa vastata tai mieltää, mitä se tarkoittaa.

Taloudellinen vastuullisuus näkyy kaivannaisteollisuuden toimijoiden mielestä työllisyysvaikutusten kautta ja esimerkiksi urakoitsijoiden huomioimisena. Eräs toimija korostaa, että vaikka talous on tärkeää, sosiaalinen toimilupa on huomioitava. Matkailualalla viitataan alan työllisyysvaikutuksiin, oppilaitossectorilla taas painotetaan oman toiminnan vaikutuksia uuden liiketoiminnan syntymisessä ja markkinoinnissa. Yhteiskuntavastuun eri näkökulmat näyttävät liittyvän vastauksissa usein toisiinsa.

2.5 Ympäristöjohtaminen

Ympäristöjohtamisella tarkoitetaan yleensä toiminnan hallintaa siten, että ympäristösuojelulliset tavoitteet otetaan huomioon kaikessa yrityksen ja organisaation toiminnassa ja päätöksenteossa. Ympäristöjohtamisella edistetään toiminnan ekotehokkuutta ja vähennetään palveluiden ja tuotteiden koko elinkaaren aikaisia ympäristöhaittoja. Ympäristöjohtamisessa otetaan huomioon paitsi markkinoiden vaatimukset, myös ympäröivän luonnon, yhteiskunnan ja kansalaisten odotukset toiminnan suhteen. (esim. Ympäristöministeriö; Järvinen 2012.)

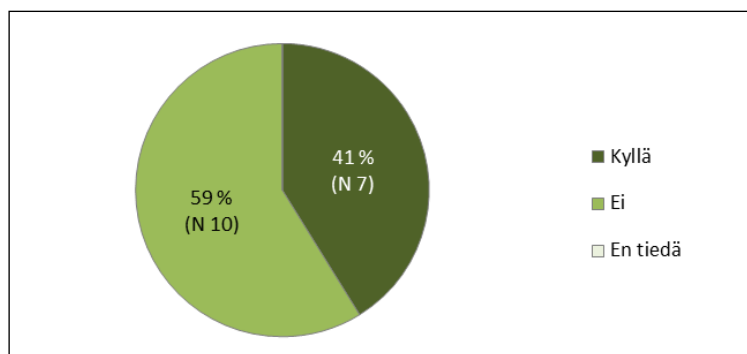
Kunta- ja viranomaissectorilla ympäristöjohtaminen nähdään osana kokonaisuutta ja ympäristöjohtaminen toteutuu käytännössä esimerkiksi lakisääteisten ilmasto- ja ym-

päristöstrategioiden kautta. Toiminta on tiedolla johtamista, jossa valtakunnallisiin linjauksiin tuodaan paikallinen, kainuulainen näkökulma. Maakunnan liitolla on lakisääteinen vastuu aluekehityksen edistämisestä ja alueiden käytön yhteensovittamisesta sekä alueen edunvalvonta.

Suuressa matkailualan yrityksessä nähtiin, että ympäristöjohtaminen on kaksitasoista: se on laaja-alaista ympäristöasioiden kehittämistä sekä liikeketjun että kaupparyhmän tasolla. Toisaalta se on yksiköiden arjessa tapahtuvia ympäristöasioita ja käytännön tapa toimia ympäristön kannalta kestäväällä tavalla.

Oppi- ja tutkimuslaitoksessa tuetaan teollisten toimijoiden ympäristötavoitteiden saavuttamista ja pyritään edistämään niiden resurssitehokkuutta. Tavoitteena on esimerkiksi EU-foorumeissa pystyä vaikuttamaan siihen, että ympäristöasioissa vaatimustaso nousisi ja tätä kautta suomalaisille ympäristöteknologiaratkaisuille olisi kysyntää.

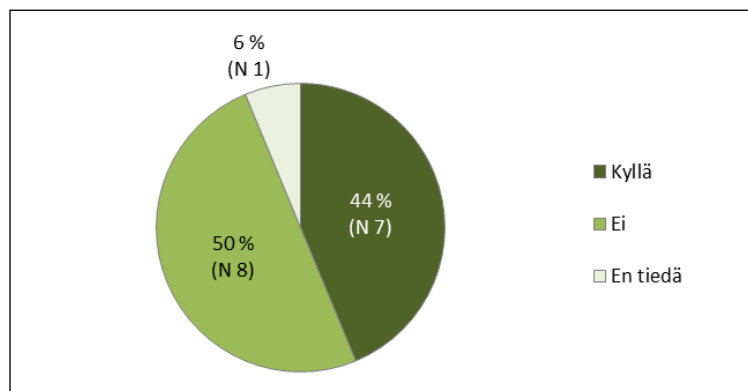
Yli puolet organisaatioista kokee, ettei ympäristöjohtamista ole erikseen huomioitu niiden strategiassa (kuva 13). Ympäristöjohtamista ei erikseen huomioida kunta- ja viranomaistasolla tai useimmissa oppi- ja tutkimuslaitoksissa. Metsäalalla ympäristöjohtaminen nähtiin strategian kautta sisäänrakennetuksi. Organisaation työntekijöillä on toimijan mukaan vahva luontosuhde.

Kuva 13. Ympäristöjohtaminen on erikseen huomioitu organisaatiomme strategiassa (N 17)

Yhteiskuntavastuun raportointi ja mittarit

Yhteiskuntavastuusta raportoidaan vajaassa puolessa kartoituksessa mukana olevista organisaatioista tai yrityksistä (kuva 14).

Kuva 14. Raportoidaanko yrityksessäsi tai organisaatiossasi yhteiskuntavastuusta? (N 16)

Kaivannaisteollisuudessa ja maanrakennus- ja ympäristöalan yrityksissä on käytössä Global Reporting Initiative (GRI) -ohjeisto, jossa yritysten yhteiskuntavastuullisuutta mitataan kansainvälisen kestävä kehityksen tunnusluvuilla. GRI G4 on laaja, eri organisaatioiden kansainvälisessä yhteistyössä laatima raportointistandardi. Se sisältää A-, B- ja C-tason raportoinnin ohjeistot. GRI G4:n avulla voidaan raportoida taloudellisista, ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista.

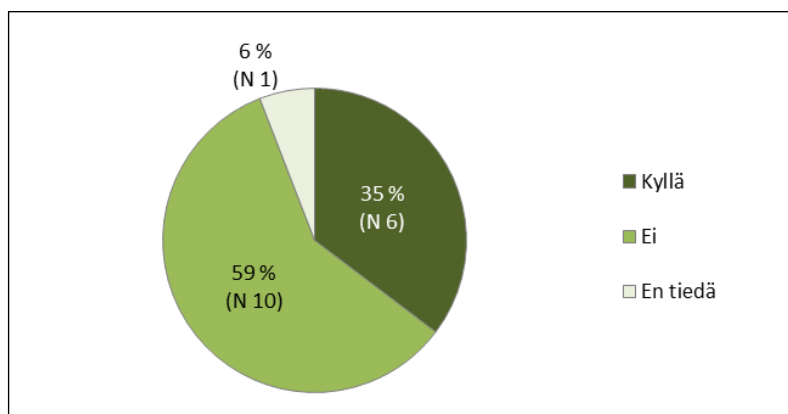
Lisäksi kaivannaisteollisuuden yritykset seuraavat yhteiskuntavastuun toteutumista mm. yhteistyöryhmistä tulevien suorien palautteiden muodossa. Raportoinnissa seurataan raja-arvojen ylittymistä ja niistä raportoidaan viranomaisille. Mitattavia tekijöitä ovat muun muassa ulosjuoksu- ja jätejakeiden määrät, kuormitukset, vesitaseen tilanne ja vastaavia suureita. Muita seurattavia mittareita ovat kirjatut ympäristöhavainnot, tehdaspalokuntien lähdöt ja työtapaturmat. Yhteiskuntavastuun näkökulmasta seurataan viestinnällisiä mittareita kuten esimerkiksi vierailuja, ulkoisten yhteenottojen määriä ja nettisivujen käyntejä. Kaivannaisteollisuudella on käytössään myös lukuisia turvallisuus- ja ympäristömittareita, esimerkiksi tapaturmataajuutta mitataan kahdella eri mittarilla (LTIF ja TRIF).

Metsäalalla mittareina käytetään maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön asettamia mittareita. Metsäalalla yhteiskuntavastuun raportointikanavana ovat vuosittaiset toimintakertomukset sekä muutaman vuoden välein tehtävät erilliset raportit. Muita raportointitapoja ovat mm. viranomaisille laadittavat ympäristöraportit, vuosittainen yritysraportti sekä lisäksi jatkuva raportointi www-sivuilla. Yritysvastuu on tulossa myös kvartaaliraportointiin. Metsäalalla toiminta on sertifioitua ja yksityismetsistä yli 90 prosenttia on sertifioitua. Esimerkiksi Metsäkeskus on metsien auditoinneissa mukana.

Kartoitukseen osallistuneessa matkailualan suuressa yrityksessä on käytössä jatkuva ja systemaattinen raportointi. Ympäristö- ja yhteiskunta-asioita seurataan ja auditoidaan. Vuosittain yritys tekee myös vastuullisuusraportin ja sillä on nimettynä ympäristövastaava henkilö. Tämän lisäksi yritys on saanut Pohjoismaisen joutsenmerkin ja ketju on mukana Sitoumus 2050 -hankkeessa. Haastattelussa pienessä matkailuyrityksessä ei ole seuranta- tai mittareita.

Viranomais- ja kunta-alalla yhteiskuntavastuu on osa normaalia toiminnanohjausta, mitä raportoidaan toimintakertomuksilla ja selonteoilla päätöksentekijöille. Oppi- ja tutkimuslaitosten osalta yhteiskuntavastuusta voidaan raportoida yhtiön hallituksessa omistajille ja sidosryhmille.

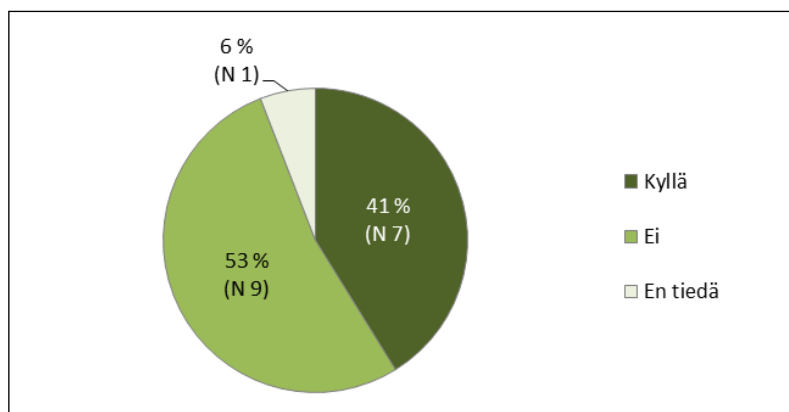
35 prosentissa koulutustarvekartoitukseen osallistuneista organisaatioista ja yrityksistä seurataan yhteiskuntavastuun toteutumista erilaisten mittareiden avulla (kuva 15). Eri organisaatioista todetaan, että mittareiden lisäksi toimintaa tulisi arvioida sisäisesti ja ulkoisesti sidosryhmien näkemykset systemaattisesti huomioiden. Yhteiskuntavastuun viestiminen koettiin useassa kannanotossa tärkeäksi, sillä näin kansalaiset ymmärtävät toimintaa paremmin. Yhteiskuntavastuun käsitteen pitäisi näkyä toiminnassa myös käytännössä. Yhteiskuntavastuun sosiaalinen aspekti on ymmärretty organisaatioiden johdossa parhaimmin.

Kuva 15. Seurataanko yhteiskuntavastuun toteutumista tietyjen mittareiden avulla? (N 17)

Eräs oppi- ja tutkimuslaitos kehittää menetelmiä ja teknologioita, jotka kohdistuvat kaivannaisteollisuuden ja vedenpuhdistamoiden vesiin ja lietteisiin. Kestävän kehityksen periaatteet ovat mukana kaikessa toiminnassa. Tehtävänä on edelläkävijämarkkinoiden aikaansaaminen. Oman toiminnan yhteiskuntavastuun seuraamiseen ei toimijalla ole mittareita, mutta oman toiminnan hiilijalanjälkeä pyritään kuitenkin pienentämään.

41 prosentilla kyselyyn vastanneista organisaatioista on käytössä ympäristöjärjestelmä (kuva 16).

Kuva 16. Onko yrityksellänne tai organisaatiollanne käytössä ympäristöjärjestelmä (esim. EMAS / ISO)? (N 17)

ISO-järjestelmä on käytössä kuudella kaivosteollisuuden, maanrakennus- ja ympäristöalan, metsäalan tai oppi- ja tutkimuslaitoksien organisaatioilla tai yrityksillä. Viidellä niistä on käytössä ISO 14000 -standardisarjat. Yhdellä on lisäksi ISO 9001 -laatusertifikaatti. Näiden lisäksi yksi vastaaja toteaa järjestelmän käsittävän puun alkuperäketjun hallinnan.

Osalla kaivosteollisuuden yrityksistä ISO 14001 -ympäristöjärjestelmä on jo käytössä tai tulossa käyttöön. Kaikissa kaivannaisteollisuuden yrityksissä huolehditaan ympäristöraportoinnista sekä tiedotetaan ympäristöasioista yrityksen sisällä ja myös ulospäin. Kaivannaisteollisuuden yrityksessä nähdään, että ympäristöjärjestelmä toimii

johtamisen teknisenä työkaluna. Ympäristöjärjestelmään kuuluu ympäristömittareiden seuranta, viranomaisyhteistyö, viestintä ja ympäristön tarkkailuohjelma.

Ympäristövaikutusten arviointiprosessi (YVA) ja siihen liittyvä sosiaalisten vaikutusten arviointiprosessi (SVA) herättivät myös keskustelua koulutustarvehaastatteluissa. Ympäristövaikutusten arviointiprosessilla tarkoitetaan menettelyä, jota sovelletaan hankkeisiin, jotka kansainvälisten sopimusten perusteella edellyttävät arviointia tai joista saattaa aiheutua merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia Suomen luonnon tai muun ympäristön erityispiirteiden vuoksi (YVAL 4.1§; Kokko 2013: 21). Ympäristövaikutukset pitävät sisällään muun muassa ilmaston, vesiin, kasvillisuuteen, luonnon monimuotoisuuteen, yhdyskuntarakenteeseen, maisemaan ja luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvät vaikutukset ja niiden keskinäiset vuorovaikutussuhteet (Kokko 2013: 21).

Sosiaaliset vaikutukset taas liittyvät erityisesti ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen. Niitä arvioidaan esimerkiksi laajoissa kaivoshankkeissa, jotta voidaan ennakoida hankkeen vaikutuksia ihmisten elämänlaadun tai alueen kehitykseen ja voidaan arvioida yhteisön tai alueen sopeutumiskykyä muuttuviin olosuhteisiin sekä muutosten merkitystä eri toimijoiden kannalta. Lisäksi sen avulla pyritään ottamaan huomioon mahdollisia ristiriitoja ja sovittelemaan niitä. Menettelyllä pyritään myös tunnistamaan edellytykset sosiaaliselle toimintaluvulle. (Kokko 2013: 21, 37.)

Etenkin julkisessa hallinnossa nähdään SVA:n olevan entistä merkittävämpi tema tulevaisuudessa, sillä alueellisten vaikutusten arviointi on hyvin tärkeää. Tämä näkyy muun muassa siinä, että luonnonsuojelualueiden rajoittaminen nostattaa usein tunteita paikallisissa asukkaissa, sillä näiden alueiden olemassaolo koetaan tärkeäksi. Monesti asioihin puututaan vasta silloin, kun on jo liian myöhäistä vaikuttaa niihin.

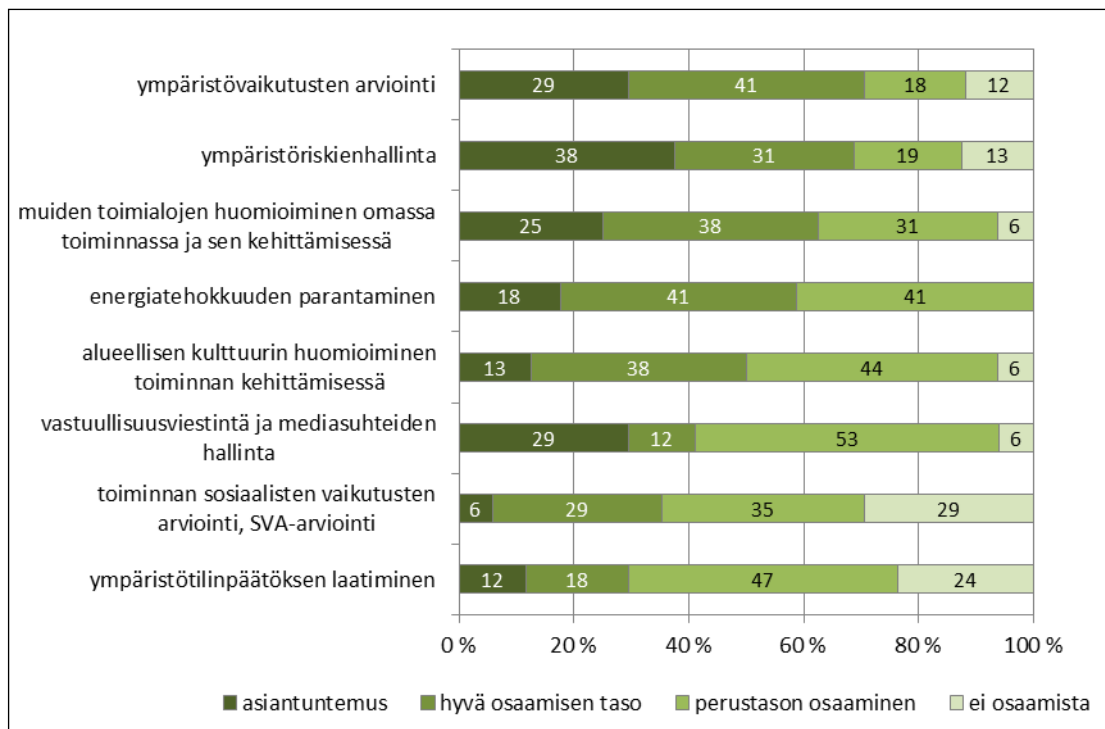
3 Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen osaaminen Kainuussa

---

Tässä luvussa esitellään koulutustarvekartoitukseen osallistuneiden toimijoiden näkemyksiä yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen osaamisesta ja koulutustarpeista organisaatioissaan. Lisäksi luvussa kerrotaan, mitä mieltä toimijat ovat Lapin yliopiston ja Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPAn yhteistyössä suunnitellusta ympäristö- ja yhteiskuntavastuun täydennyskoulutusohjelmasta.

3.1 Yhteiskuntavastuun ja ympäristöasioiden osaaminen

Organisaatioiden ja yritysten edustajat näkevät, että heidän edustamillaan organisaatioilla on eniten asiantuntemusta ympäristöriskien hallinnasta, ympäristövaikutusten arvioinnista, vastuullisuusviestinnästä ja mediasuhteiden hallinnasta sekä muiden toimialojen huomioimisesta omassa toiminnassa ja sen kehittämisessä (kuva 17). Kysyttäessä organisaatioiden ja yritysten osaamista, vastausvaihtoehtoina olivat: asiantuntemus, hyvä osaaminen, perustaso ja ei osaamista.

Kuva 17. Yritysten tai organisaatioiden osaamisen taso tietyillä osaamisalueilla (N 17).

Hyvänä osaamista pidetään kaikilla edellä mainituilla osaamisalueilla lukuun ottamatta vastuullisuusviestintää ja mediasuhteiden hallintaa. Suurin osa toimijoista kokee, että tällä osa-alueella heidän osaamisensa on perustasoa. Myös ympäristötilinpäätösten laadinnassa, alueellisen kulttuurin huomioimisessa ja energiatehokkuuden parantamisessa suurin osa toimijoista kokee osaamisen olevan perustasoa. Eniten osaamisen puutetta todetaan olevan toiminnan sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa (SVA) sekä ympäristötilinpäätösten laatimisessa.

Osaamisen tasoa aloittain tarkasteltuna kaivannaisteollisuudessa ja metsälalla ympäristöriskien hallinta koetaan olevan asiantuntemustasolla tai hyvällä tasolla. Kunta- ja viranomaistoiminnassa, luonnonsuojelujärjestössä ja metsälalla ympäristövaikutusten arvioinnin osaamisen nähdään olevan asiantuntijatasolla. Toimijat metsälalla, kaivannaisteollisuudessa sekä oppi- ja tutkimuslaitoksessa kokevat, että vastuullisuusviestinnän ja mediasuhteiden hallinnan osaaminen on asiantuntija- tai hyvää tasoa. Ympäristöriskien hallinnassa sekä matkailualalla että kunta- ja viranomaistoimijoissa arvioidaan, ettei osaamista ole yhtäläillä kuin ympäristövaikutusten arvioinnissa. Osassa kunta- ja viranomaistoimijoita ympäristövaikutusten arvioinnin osaaminen on perustasoa.

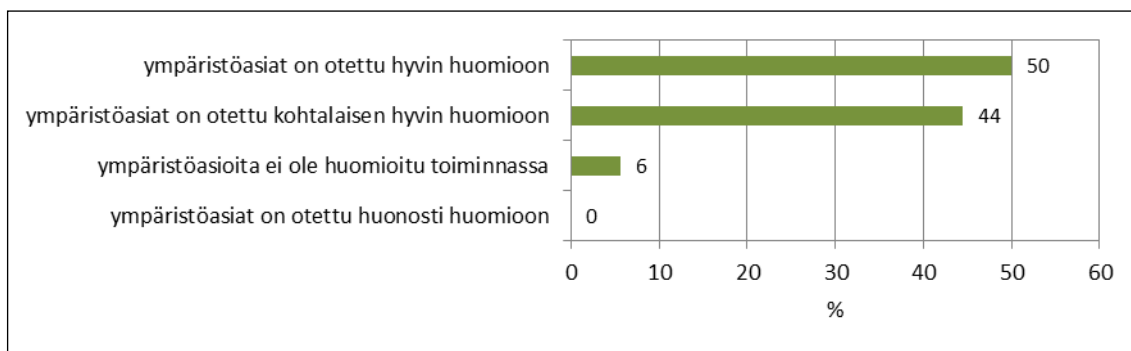
Maansiirto- ja ympäristöalan yrityksistä todetaan, että hyvä viestintä vaatii vielä oppimista. Vaikein viestinnän kohderyhmä on oma henkilöstö ja asiakkaat. Viranomaisien suuntaan viestintä on selkeämpää. Viestinnän koulutukselle nähtiin selkeä tarve.

Yhteiskuntavastuun ja ympäristöasioiden osalta 30 prosenttia kyselyyn vastanneista ilmoittaa tarvitsevansa lisäosaamista ympäristön käyttöön liittyvistä suunnitteluprosesseista. Runsaat 20 prosenttia kokee tarvitsevansa lisää osaamista vastuullisuusviestinnästä ja mediasuhteiden hallinnasta. Lisäksi muutama toimija ilmoittaa tarvitsevansa lisäosaamista ympäristötilinpäätöksen laatimisesta, ympäristövaikutusten arvioinnista sekä ympäristöriskien hallinnasta. Toimialoista eniten osaamistarvetta edellä

mainittuihin teemoihin on kunta- ja viranomaistoimijoita edustavilla vastaajilla, mutta myös oppi- ja tutkimuslaitoksia sekä luonnonsuojelujärjestöjä edustavilla tahoilla.

Esitettyjen osaamissisältöjen lisäksi toimijat nimesivät muita yhteiskuntavastuuseen liittyviä osaamisen kehittämistarpeita. Ympäristönsuojelu on varsinkin kaivannaisteollisuudessa hyvin ajankohtainen aihe ja alalla tarvitaan lisää osaamista ympäristönsuojeluun liittyvissä asioissa. Osaamisen kehittämistä kaivataan muun muassa päästöjen seurannasta. Lisäksi lisäosaamista tarvitaan yhteiskuntavastuun mittareihin ja raportointiin. Tietoa kaivataan myös siitä, mistä sosiaalinen toimilupa muodostuu. Kunta- ja viranomaissektorilta tuodaan esille, että tulevaisuudessa tarvitaan osaamista biotaloudessa (cleantech) ja jätteen käytöstä raaka-aineena.

Ympäristöosaamista tarvitaan kuntaorganisaatioissa hyvin laajasti ja monissa eri työtehtävissä. Sitä tarvitaan muun muassa ympäristötekniisellä toimialalla, kunnallistekniikassa, vesilaitoksissa, tilapalveluissa, siivouspalveluissa, ruokahuollossa ja myös koulutusosalalla. 50 prosenttia toimijoista on sitä mieltä, että ympäristöasiat on otettu hyvin huomioon heidän organisaatioissaan (kuva 18). 44 prosenttia toimijoista kokee, että ympäristöasiat on otettu kohtalaisen hyvin huomioon. Erään oppi- ja tutkimuslaitoksen toimija kommentoi, että ympäristöasioissa ”suurempi vaikuttavuus tehdään oman toimintamme tuloksena, ei niinkään omassa organisaatiossamme.”

Kuva 18. Miten arvioit ympäristöasioiden huomioon ottamista yrityksessäsi tai organisaatiossasi? (N 17)

Ympäristöosaamisen osalta toimijat kokevat, että osaamista kaivataan etenkin ympäristöjärjestelmien laatimisessa. Lisäksi mainitaan, että yhteistyötä kainuulaisten toimijoiden kesken tulisi lisätä ja huomioida toiminnan jatkuvaa parantamista uusien investointien yhteydessä. Oppi- ja tutkimuslaitoksen toimijoiden mielestä lainsäädäntöä tunnetaan alalla huonosti, jolloin sen osaaminen on lisäansio. Lisäksi mainitaan, että teknistä menetelmäosaamista tarvittaisiin esimerkiksi monitoroinnissa. Alalla olevien toimijoiden tulisi tietää myös syy-seuraussuhteet ympäristöasioissa.

Useimmat toimijat mainitsevat, että uusien työntekijöiden osaamisvaatimukset riippuvat paljon palkattavan henkilön toimenkuvasta ja työtehtävistä. Kaivannaisteollisuuden toimijan mukaan alalle rekrytoitavien henkilöiden on tunnettava ympäristöosaamisesta perusasiat ja alan työkokemusta arvostetaan. Ympäristötehtäviin tulevalle uudella työntekijällä on oltava ympäristöalan tutkinto ja muihin tehtäviin muu substanssiosaaminen. Alan toimijan mukaan työntekijöiden osalta luotetaan työohjeisiin ja sisäiseen koulutukseen sekä perehdyttämiseen, johon on oltava hyvät ohjeet ja mallit.

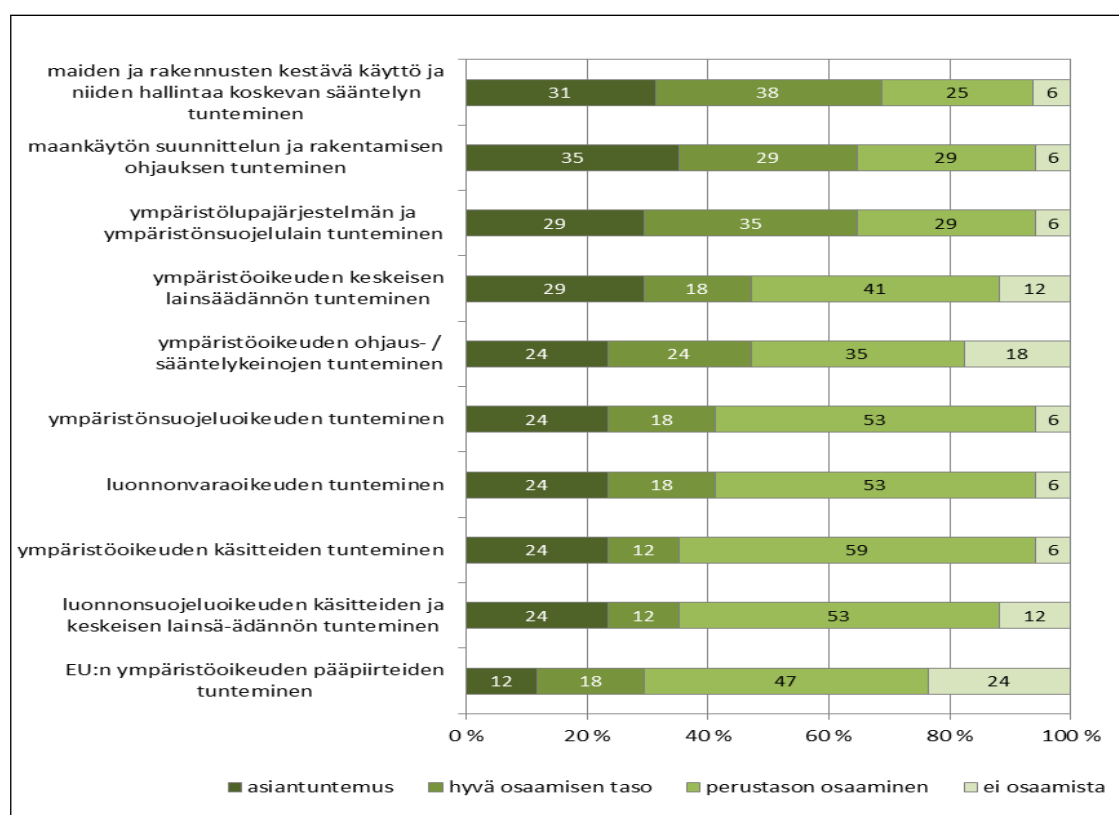
Maanrakennus- ja ympäristöalalla on tärkeää tuntee ympäristölupamenettelyä ja velvoitetarkkailua. Matkailualalla ei ole erityisiä vaatimuksia, vaan rekrytoitavilta edelly-

tetään normaaleja kansalaistaitoja. Viranomais- ja kunta-alalla osaamisvaatimukset ovat puolestaan täysin tehtävänkuvasta riippuvia. Ympäristöosaaminen on alalla yleensä lisäansio, mutta vain osassa tehtäviä se voi olla keskeinen kvalifikaatio.

Metsäalalla uusilta työntekijöiltä vaaditaan ympäristöosaamisesta vähintään perustason osaamista. Erään metsäsektorin toimijan mukaan pääkonttori hoitaa lainsäädännölliset erityiskysymyksiin liittyvät asiat ja alueilla toimivat ovat asiantuntijoita. Metsäalan viranomaistehtävissä vaaditaan vahvaa ja korkeatasoista ympäristöosaamista, sillä metsäneuvojat ovat ympäristöosaajia. Metsäneuvojilla on tärkeä rooli metsäalan ympäristöasioiden eteenpäin viemisessä. Luonnonsuojelun alalla puolestaan edellytetään substanssiosaamista luonnonsuojelusta.

3.2 Ympäristöoikeuden ja -johtamisen osaaminen

Ympäristöoikeuteen liittyvä osaamisen taso on varsin vaihteleva vastanneissa organisaatioissa. Yli puolet toimijoista kokee, että heillä on asiantuntemusta tai osaamisen taso on hyvä maiden ja rakennusten kestävästä käytöstä ja niiden hallintaa koskevan sääntelyn tuntemisesta, maankäytön suunnittelusta ja rakentamisen ohjauksesta sekä ympäristölupajärjestelmän ja ympäristösuojelulain tuntemisesta (kuva 19). Perustason osaamista on runsaasti esimerkiksi ympäristöoikeuden käsitteiden tuntemisessa, ympäristönsuojelu- ja luonnonvaraoikeuden tuntemisessa sekä luonnonsuojeluoikeuden käsitteiden ja keskeisen lainsäädännön tuntemisessä. Eniten osaamisen puutetta todetaan olevan EU:n ympäristöoikeuden pääpiirteiden sekä ympäristöoikeuden ohjaus- ja sääntelykeinojen tuntemisessä.

Kuva 19. Ympäristöoikeuteen liittyvän osaamisen taso yrityksissä tai organisaatioissa (N 17)

Maankäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen tuntemisen nähdään olevan asiantuntijatasolla monissa organisaatioissa, kuten osassa kaivannaisteollisuutta, kunta- ja viranomaissektorilla, metsätaloudessa ja luonnonsuojelujärjestössä. Näillä aloilla tunnetaan myös hyvin ympäristöoikeuden keskeinen lainsäädäntö, maiden ja rakennusten kestävä käyttö ja niiden hallintaa koskeva sääntely sekä ympäristölupajärjestelmä ja ympäristönsuojelulaki. Matkailualalla, oppilaitoksissa sekä osassa viranomaisia ja kuntia koetaan, että ympäristöoikeuteen liittyvä osaaminen on perustasoa.

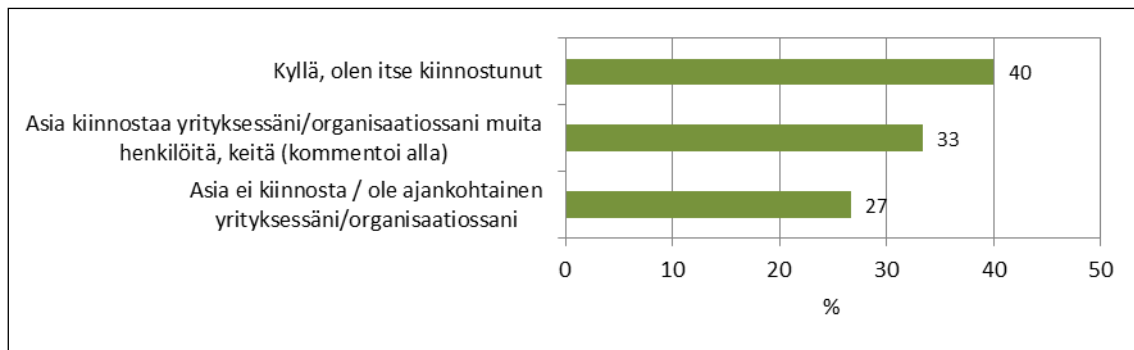
Noin 20 prosenttia toimijoista nimeää ympäristöoikeuteen liittyviä koulutustarpeita. Oppi- ja tutkimusalan organisaation toimija sekä maanrakennus- ja ympäristöalan yrityksen toimija kertovat, että heillä on koulutustarpeita kaikissa kuvassa 19 esitetyissä ympäristöoikeuteen liittyvissä asioissa. Viranomais- ja kunta-alan toimijoilla on koulutustarpeita esimerkiksi luonnonvaraoikeuden tuntemisessa, ympäristölupajärjestelmän ja ympäristönsuojelulain tuntemisessa, ympäristöoikeuden keskeisten lainsäädäntöjen tuntemisessa, ympäristöoikeuden ohjaus- ja sääntelykeinojen tuntemisessa, ympäristöoikeuden käsitteiden tuntemisessä sekä EU:n ympäristöoikeuden pääpiirteiden tuntemisessä.

Koulutustarvekartoitukseen osallistuneet yritykset ovat sitä mieltä, että ympäristöoikeuteen liittyvissä asioissa lainsäädäntö tulee tuntea. Kaivannaisalan toimijat mainitsevat, että ympäristön suojelua ohjaavia lakeja ovat muun muassa ympäristönsuojelulaki, maankäyttölaki, maarakentamisen ohjaus, ympäristön vaikutusten arviointilaki ja kemikaalilaki. Näihin liittyen tulisi myös tuntea oikeuskäytännöt. Myös maanrakennusalalla lainsäädäntöä seurataan, koska sillä on vaikutusta liiketoimintaan. Ympäristölainsäädännön kokonaisuudesta alalla tarvitaan tietoa ja koulutusta. Ympäristöasioiden valvonta on lisääntynyt huomattavasti, ja näin ollen työntekijöiden ohjeistamiseen ja kouluttamiseen tarvitaan uutta tietoa.

Koulutustarvekartoituksen haastatteluun osallistuneiden toimijoiden mielestä kaikkien toimialojen pitäisi saada pieni oppimäärä ympäristöoikeudesta tai perehtyä lainsäädäntöön ja viranomaistahojen tehtäviin. Tietämystä tarvitaan esimerkiksi ympäristöoikeudesta, suojelulaeista ja YVA-menettelyistä.

3.3 Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun koulutusohjelman kiinnostavuus

Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutusohjelman suunnitteluhankkeen tavoitteena oli selvittää aiheeseen liittyviä koulutustarpeita sekä kartoittaa Kainuun alueella toimivien alan yritysten ja organisaatioiden kiinnostus täydennyskoulutusohjelmaan. Kyselyyn osallistuneista toimijoista 40 prosenttia on alustavasti kiinnostunut osallistumaan kartoituksen pohjalta suunniteltavaan koulutuskokonaisuuteen (kuva 20). 27 prosenttia vastaajista kokee, ettei koulutusohjelma ole organisaatiolle ajankohmainen tai ettei koulutusohjelma kiinnosta.

Kuva 20. Onko yrityksessä/organisaatiossanne kiinnostusta osallistua kartoituksen pohjalta suunniteltavaan koulutuskokonaisuuteen? (N 15)

Ne kyselyyn vastanneet tahot, jotka itse ovat kiinnostuneet osallistumaan suunniteltavaan koulutuskokonaisuuteen, edustavat oppi- ja tutkimuslaitoksia, viranomaisia ja kuntia, maanrakennusta ja ympäristöalaa, sekä matkailualaa. Useimmissa palautteissa todetaan, että *”Teoriassa kiinnostusta voi löytyä mutta sisältötarjonta ratkaisee”*. Koulutuksen sisällöllä on merkittävä vaikutus siihen, löytyykö koulutukseen osallistujia.

Koulutuksen sisällöstä keskusteltiin haastatteluun osallistuneiden toimijoiden kanssa. Ympäristöoikeus kiinnosti lähes kaikkia haastateltuja toimijoita. Kaivannaisteollisuudessa ollaan kiinnostuneita ympäristö- ja luonnonsuojeluun liittyvistä laeista ja kansainvälisiä sopimuksia käsittelevistä kokonaisuuksista. Toimijoita kiinnostaa myös sosiaalisen toimiluvan merkitys sekä ympäristöön liittyvän toiminnan ja prosessien kokonaisuuden hallinta. Lisäksi kaivannaisteollisuudessa toivotaan, että ympäristön käyttöön liittyvissä suunnitteluprosesseissa (kuten YVA:ssa) otettaisiin toiminnan harjoittajan näkökulma mukaan. Muuten YVA:n suunnitteluprosessi koetaan tutuksi kyseisellä toimialalla. Lisäksi pidetään tärkeänä, että koulutus sisältäisi osuuden erilaisten luonnonkäyttömuotojen yhteensovittamisesta.

Kaivannaisteollisuudelle yhteiskuntavastuun raportointi ja ohjeistus on tärkeää, eikä tätä osaamista ole kuin harvalla ihmisellä. Tarvetta on tuottaa eri alojen koulutusmateriaaleja henkilöstölle. Ympäristöoikeudellista osaamista tarvitaan myös toimihenkilöille ja kaivoksen prosesseista tai tuotannosta vastaaville.

Koulutus- ja kehittämisorganisaatioissa nähdään tärkeäksi, että koulutusohjelma sisältää oikean tiedon ja arvojen sekä sosiaalisen toimiluvan merkityksen ympäristöön liittyvissä hankkeissa. Myös ympäristöön liittyvän toiminnan ja prosessien kokonaisuuden hallintaa pidetään tärkeänä sisältönä. Eri toimialojen yhteistoiminnassa, toiminnan yhteensovittamisessa ja johtamisessa tarvitaan prosessien tuntemista. Lainsäädännön kokonaisuuden ja erityisesti EU-lainsäädännön tunteminen nähdään maanrakennusalalla tärkeäksi.

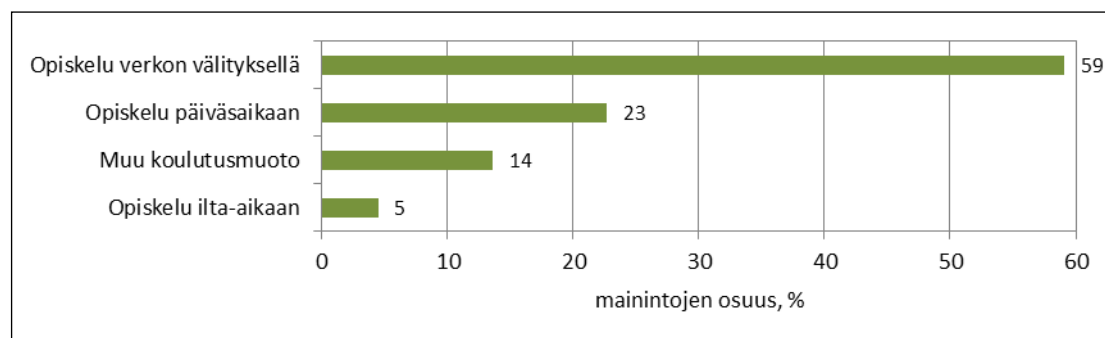
Metsäalan toimijat, kunta- ja viranomaistoimijat sekä matkailualan yrittäjä kokevat ympäristöosaamiseen ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin kiinnostavaksi koulutusohjelmassa. Metsäalalla sekä julkisessa hallinnossa todetaan, että osa organisaatioiden henkilöstöstä on jo hankkinut osaamista muualta tai ovat jo parhaillaan opiskelemissa kyseistä alaa.

Yleisesti koulutusohjelmaan toivotaan syventävää näkökulmaa asioihin, sillä perusosaamista on jo olemassa. Koulutussisältönä Kainuun ja Lapin alueen yritysten pu-

heenvuorot nähdään tärkeiksi. Yrityspuheenvuorolla voidaan tukea tai haastaa teoriaa. Kiinnostavia teemoja olisivat vähähiilisyys- ja biotalousnäkökulma. Energiatehokkuuden parantaminen on edelleen hyvä ja tarpeellinen aihe.

Koulutusohjelman menetelmistä ja käytännöistä

Kyselyyn osallistuneilta toimijoilta tiedusteltiin myös kiinnostusta erilaisiin koulutuksen toteutusmuotoihin. Eniten kiinnostusta (59 %) on verkkovälitteiseen opiskeluun (kuva 21). Esimerkiksi opetuksen toteutukseen toivotaan Webcast -palvelun käyttöä ja tallennusmahdollisuuksia.

Kuva 21. Jos osallistuisit koulutuskokonaisuuteen, millainen koulutusmuoto sopisi parhaiten? (Vastaajien oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja, mainintoja yhteensä 22)

Useimmissa palautteissa toivotaan, että mikäli opetus perustuu verkko-opetukseen, sen lisäksi olisi hyvä olla myös lähiopetuspäiviä. Yhteiset tilaisuudet, joihin osallistuisivat kaikki koulukseen osallistuvat opiskelijat, mahdollistaisivat eri toimijoiden välisen vuoropuhelun, tiedon ja kokemuksen jakamisen. Tämä tukisi myös koulutukseen osallistuvien toimijoiden verkostoitumista, niin Lapissa kuin Kainuussakin.

Koulutuksen sovittaminen kiireiseen työaikaan tuli usein esille. Myös ajankäytön pitäisi olla joustavaa. Lähes 60 prosenttia vastaajista toivoo, että opiskelu toteutettaisiin päiväsaikaan ja ainoastaan viisi prosenttia toivoo opetuksen tapahtuvan illalla. Monet haastatteluun osallistuneista henkilöistä ehdottavat koulutusmuodoiksi muun muassa yksittäisiä luentopäiviä, lyhyitä kursseja sekä iltapäivän seminaarisessioita. Mahdollisuuden valittaviin opinto-osioihin uskotaan lisäävän osallistujien määrää. Lisäksi koulutuksen modulaarisuutta, jolla tarkoitetaan vapaasti valittavien osakokonaisuuksia, pidetään hyvänä ratkaisuna. Koulutuksessa voisi olla yleinen osio ja vapaasti valittavia osioita. Varsinaista kantaa koulutuksen laajuuteen (opintopisteet tai koulutuksen ajallinen kesto) ei haastatteluissa otettu, mutta usealle toimijalle näyttää olevan tärkeää mahdollisuus valita tarvitsemiaan opintojaksokokonaisuuksia.

Koulutusten kohderyhmiksi ajatellaan lähinnä toimihenkilöitä ja johtoa. Esimerkiksi kaivannaisteollisuuden yrityksessä nähdään, että työntekijöiden koulutus tapahtuu sisäisellä koulutuksella, perehdyttämällä ja ohjeistuksella. Ketjuihin tai konserneihin kuuluvissa organisaatioissa tai yrityksissä koulutukset ovat usein ketjun sisäisiä eikä ulkopuolista koulutusta useinkaan käytetä. Koulutuksen rekrytointialueeksi ehdotetaan koko Suomea.

4 Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun täydennyskoulutusohjelma

Kainuun ja Lapin alueilla toteutettujen yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutusohjelman suunnitteluhankkeiden koulutustarvekartoitukset osoittivat, että aiheeseen liittyvälle korkeakoulutasoiselle täydennyskoulutukselle on selkeä tarve. Kysyntää kyseiselle koulutukselle löytyy sekä yrityskentästä että julkisesta hallinnosta. Vaikka intressit ympäristöön ja yhteiskuntavastuuseen liittyvissä kysymyksissä voivat eri toimialoilla tai toimijoilla olla osin poikkeavat, löytyy yhteisiäkin tarpeita. Yhteisellä koulutuksella on tärkeä rooli, kun halutaan luoda yhteistä ymmärrystä käsitteistä ja kehittää ympäristöjohtamista palvelemaan entistä paremmin yhteiskunnan tarpeita.

Yhteiskunnallista ja ympäristöoikeudellista ympäristöosaamista tarvitaan varsinaisissa ympäristöalan asiantuntijoiden tehtävissä, mutta myös monissa muissa tehtävissä. Kuntien viranhaltijat tarvitsevat ympäristölainsäädäntöön, ympäristöjohtamiseen ja yhteiskuntavastuuseen liittyvää osaamista muun muassa päätöksenteon tueksi. Kuntien päätöksenteolla on usein vaikutuksia myös eri toimialojen ja kansalaisten toimintaan sekä elinoloihin. Yhtenä esimerkkinä on kaavoitusprosessi.

Yrityksillä täytyy olla osaamista lainsäädännöstä hakiessaan esimerkiksi erilaisia lupia toimintaansa ja kehittäessään yritystensä toimintaa vastaamaan ympäristön ja yhteiskunnan vaatimuksia. Lainsäädännön lisäksi yritykset joutuvat ottamaan toiminnassaan huomioon myös yhteiskunnan muiden toimijoiden mielipiteet ja näkemykset yritystoiminnan vaikutuksista tai oletetuista vaikutuksista ympäristöön. Yrityksille on näin tärkeää saada osaamista myös ympäristövaikutusten yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta. Lisäksi sekä yritykset että julkisen hallinnon toimijat tarvitsevat toiminnassaan ympäristöjohtamisen osaamista, jolla voidaan vaikuttaa toiminnan pitkäjänteiseen suunnitteluun ja ympäristövaikutuksiin.

Täydennyskoulutusohjelmalla luodaan valmiuksia kokonaisuuksien hallintaan ja ymmärtämiseen erilaisten maankäyttöön liittyvien ja ympäristöön vaikuttavien hankkeiden ja prosessien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lapin ja Kainuun alueilla painottuvat kaivostoiminta, metsätalous ja matkailu ympäristöön vaikuttavina ja ympäristöä hyödyntävinä toimintoina. Kaivostoiminta on etenkin Kainuussa aiheuttanut viime aikoina paljon julkista keskustelua.

Eri toimialat vaikuttavat toiminnallaan ympäristöön ja usein myös hyödyntävät luontoa ja ympäristöä. Koulutuskokonaisuudessa on huomioitu eri toimialojen erilaisten ympäristöön liittyvien intressien yhteensovittamista. Koulutusohjelmassa käytetään käytännön esimerkkejä eri toimialoilta, jotta opiskelijat saavat konkreettisen kuvan eri toimintojen yhteensovittamisesta ja huomioon ottamisesta. (Alaräisänen 2015.)

Kainuussa ja Lapissa tehtyjen koulutustarvekartoitusten tulosten pohjalta koulutusohjelmassa tullaan käsittelemään muun muassa maankäyttöön liittyviä suunnitteluprosesseja kuten ympäristövaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arviointia ja kaavoitusprosessia. Lisäksi käsitellään erilaisten luonnonkäyttömuotojen yhteensovittamista ja ympäristö- ja luonnonsuojelua koskevaa normistoa ja kansainvälisiä sopimuksia. Koulutusohjelmassa perehdytään myös strategiseen ympäristöjohtamiseen ja ympäristöjohtamisen työkaluihin, kuten ympäristöjärjestelmiin eri toimijoiden näkökulmasta.

Koulutusohjelman lähipäivät toteutetaan molemmilla alueilla siten, että opiskelijoiden on helppo osallistua opetukseen ja he pääsevät keskustelemaan koulutusohjelman teemoista, jakamaan osaamistaan ja rakentamaan yhteistä ymmärrystä käsiteltävistä ajankohtaisista kysymyksistä eri alojen toimijoiden kanssa. Koulutusohjelmassa toteutetaan myös molempien alueiden yhteinen koulutuspäivä, jolla on tarkoitus edistää vuoropuhelua maakuntien toimijoiden välillä ja tuoda uusia näkökulmia osallistujille. (Alaräisänen 2015.)

Koska kyseessä on täydennyskoulutusohjelma, siinä on vahva kytkös käytännön työelämään. Koulutusohjelman kaikkiin osioihin liittyy oppimistehtäviä, joita sovelletaan omaan työhön tai organisaatioon. Lisäksi koulutusohjelmaan kuuluu viiden opintopisteen laajuinen kehittämistehtävä, jolla vastataan opiskelijan yrityksen tai organisaation kehittämistarpeisiin. Kehittämishankkeessa opiskelija soveltaa oppimaansa oman organisaationsa käytäntöihin tai kehittämiseen kaksivuotisen koulutusohjelman aikaisena prosessina. Kehittämishankkeen toteutuksesta ja tuloksista laaditaan kirjallinen raportti. (Alaräisänen 2015.)

Koulutusohjelman tavoitteena on lisätä eri toimijoiden välistä vuoropuhelua sekä perehdyttää opiskelija ajankohtaisiin ympäristökysymyksiin ja ympäristötutkimuksen lähtökohtiin ja keskusteluihin. Koulutusohjelma antaa opiskelijalle osaamista arvioida ympäristökysymyksiä, yhteiskuntavastuuta, luonnonvarapolitiikkaa ja maankäyttöä ympäristöoikeuden ja ympäristösosiologian näkökulmista ja soveltaa oppimaansa ympäristön käytön suunnitteluun ja päätöksentekoon. Lisäksi opiskelija saa käsityksen ympäristöjohtamisen työkaluista ja strategisen johtamisen soveltamisesta ympäristöasioihin. Koulutusohjelman teemoja tarkastellaan eri toimialojen kuten kaivostoiminnan, metsätalouden ja matkailun intressien yhteensovittamisesta esimerkiksi maankäyttöön liittyen (Alaräisänen 2015). Koulutusohjelma on tässä ensimmäisessä toteutuksessa suunniteltu yhdeksi kokonaisuudeksi, vaikka kartoituksessa tulikin esille toiveita mahdollisuudesta valita itselle sopivia kokonaisuuksia.

Seuraavassa on esitetty koulutusohjelman rakenne ja pääsisällöt (Alaräisänen 2015).

Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun täydennyskoulutusohjelma 30 op

Maankäytön suunnitteluprosessit, intressien yhteensovittaminen maankäytössä, tieto ja vaikuttaminen ympäristöasioissa ja strateginen ympäristöjohtaminen

Koulutusohjelman teemoja 1-4 käsitellään ympäristösosiologisesta ja ympäristöoikeudellisesta näkökulmasta ja teemassa viisi paneudutaan ympäristöasioiden johtamiseen.

1. Johdatus ympäristösosiologiaan ja ympäristöoikeuteen 5 op

- Ympäristökysymysten yhteiskunnallinen ulottuvuus ja sosiaalinen rakentuminen
- Ympäristölainsäädäntö ja sääntelykeinot, jotka ohjaavat ympäristön käyttöä ja suojelua
- Yhteiskunnallisen ja oikeudellisen näkökulman soveltaminen pohjosiin ympäristökysymyksiin

2. Ympäristön käytön suunnitteluprosessit (YVA, SVA ja kaavoitus) 5 op

- Ympäristön käyttöön liittyvät keskeiset suunnitteluprosessit kuten YVA, SVA ja kaavoitus
- Kaavoitukseen ja maankäyttöön liittyvä lainsäädäntö ja rakentamistoimenpiteiden valvonta ja lupajärjestelmä
- Kaavavalmistelun vaiheet kunnassa
- Kaavoitukseen liittyvä muutoksenhaku

3. Ympäristönsuojelu, luonnonsuojelu ja eri luonnonkäyttömuotojen yhteensovittaminen 5 op

- Eri luonnonkäyttömuotojen kuten kaivostoiminnan, metsätalouden, matkailun, poronhoitoelinkeinojen, alkuperäisväestön ja muiden toimijoiden intressien yhteensovittaminen maankäytössä
- Ympäristökonfliktien rakentumisen prosessi ja merkitys eri intressien yhteensovittamisessa
- Ympäristönsuojeluoikeuden ja luonnonsuojeluoikeuden välinen suhde
- Ympäristölupamenettely eri toimijoiden näkökulmasta

4. Tieto, arvot ja vaikuttaminen ympäristön käyttöön liittyvissä hankkeissa 5 op

- Erilaisen informaation merkitys luonnonvarakysymyksissä ja ympäristöä koskevassa päätöksenteossa
- Ympäristöasioiden taloudellisten vaikutusten arviointi ja luonnonvarojen hyödyntävien hankkeiden aluetaloudellinen merkitys
- Paikallisen kuulemisen merkitys ja sosiaalinen toimilupa esimerkiksi kaivoshankkeissa
- Ympäristöhankkeisiin vaikuttaminen hallinto-oikeudellisesta näkökulmasta
- EU:n ympäristösääntelyn merkitys luonnonvarahankkeissa

5. Ympäristöjohtaminen 5 op

- Strateginen ympäristöjohtaminen
- Ympäristöjohtamisen työkalut kuten ympäristöjärjestelmät
- Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun mittarit ja vastuuviestintä

6. Kehittämistehtävä (sis. henkilökohtaisen kehityssuunnitelman) 5 op

- Käytännön kehittämishanke, joka vastaa opiskelijan taustaorganisaation kehittämistarpeisiin. Kehittämishankkeen toteutuksesta ja tuloksista laaditaan kirjallinen raportti.

5 Yhteenveto

Yhteiskuntavastuu, ympäristöoikeus ja ympäristöjohtaminen ovat olleet paljon esillä suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Eri toimialat, kuten kaivannaisteollisuus, matkailu ja metsäteollisuus sekä tavalliset kansalaiset, hyödyntävät luonnonvaroja ja ympäristöä monin tavoin. Toimialojen toiminta vaikuttaa aina jossain määrin ympäristöön, toisiin toimialoihin ja kansalaisten elinoloihin. Kaivannaisteollisuuden nopean kasvun ja sitä seuranneen taantumän jälkeen ympäristöasiat ovat nousseet voimakkaasti esille.

Kainuun alueella ei ole aikaisemmin selvitetty yhteiskuntavastuun, ympäristöoikeuden tai ympäristöjohtamisen osaamistarpeita. Tällä koulutustarvekartoituksella halutaan syventää ja laajentaa käsitystä Kainuun alueen toimijoiden koulutustarpeista ja nykyisen osaamisen tasosta ja laajuudesta. Kartoitukseen osallistui toimijoita kaivannaisteollisuudesta, maanrakennus ja ympäristöalalta, matkailualalta, viranomaisista ja kunnista, metsäalalta, luonnonsuojelujärjestöstä sekä oppi- ja tutkimuslaitoksista yhteensä 24 henkilöä. Kartoitukseen osallistuneille toimialoille on tehty osaamistarveyselyjä aiemminkin, mutta ne ovat painottuneet eri toimialojen substanssiosaamiseen. Selvityksen toimialat ovat Kainuun elinkeinoelämälle keskeisiä strategisia painopistealoja.

Koulutustarvekartoituksessa huomattiin, että monet käsitteet, kuten ympäristövastuu tai yhteiskuntavastuu-käsite ovat tuttuja lähes kaikille Kainuun alueen kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneille. Toisaalta kartoituksessa selvisi, että käsitteitä ymmärrettiin osin eri tavalla.

Toimijoiden arviot omasta osaamisestaan vaihtelivat perusosaamisesta asiantuntemukseen. Jotkut vastaajat kokivat myös, ettei jollakin osaamisalueella ollut osaamista lainkaan. Kaivannais- ja metsäteollisuudessa koetaan, että heillä on hyvä osaaminen tai asiantuntemus monilla osaamisaloilla, kuten ympäristöriskienhallinnassa ja ympäristövaikutusten arvioinnissa. Metsäteollisuudessa arviot omasta osaamisesta ovat monilla muillakin osa-alueilla joko hyvä osaamisen taso tai asiantuntemus. Sen sijaan, ehkä yllättäen julkinen hallinto ja viranomaiset suhtautuvat omaan osaamiseensa kriittisesti. Toki esimerkiksi YVA-osaaminen tunnustetaan osassa organisaatioita asiantuntemuksen tasolle. Oppilaitoksissa koetaan osaamisen olevan hyvää osaamisen tasoa esimerkiksi ympäristöriskien hallinnassa ja ympäristövaikutusten arvioinnissa. Ympä-

ristöoikeuden alueella oppilaitosten edustajat kokivat osaamisen olevan useimmiten perustasoa.

Kainuun ja Lapin koulutustarvekartoituksessa on havaittavissa yhteisiä koulutustarpeita. Eri toimialojen kehitysnäkymät ovat usein erilaisia ja osittain tästä johtuen myös koulutustarpeet vaihtelevat jossain määrin. Matkailumarkkinointi suuntautuu vahvasti ulkomaille ja vaikuttaa myös tulevaisuuden osaamistarpeisiin samalla kun asiakkaiden ympäristötietoisuus lisääntyy.

Yhteiskuntavastuuta ja sen toteuttamista käytännön toiminnassa pidetään kartoitukseen osallistuneissa organisaatioissa tärkeänä ja valtaosa organisaatioissa on huomionnut yhteiskuntavastuun strategioissaan. Ympäristöjohtamisen huomioiminen organisaatioiden strategioissa ei ole yhtä kattavaa. Yhteiskuntavastuun toteuttamisessa kainuulaisissa organisaatioissa johdon rooli koetaan tärkeäksi. Vastuu ympäristöstä on yksi tärkeimpiä arvoja yhteiskuntavastuun ohella. Ekologisen vastuu on huomioitu hyvin eri organisaatioissa, mutta se ymmärretään usein melko käytännönläheisesti.

Koulutustarvekartoitukseen osallistuneissa organisaatioissa myös sosiaaliseen vastuuseen on panostettu. Toimialakohtaisia eroja tästä on nähtävissä ja myös yrityksen koko vaikuttaa siihen, miten relevantiksi asia koetaan. Sidosryhmäsuhteiden hoitaminen nähdään erittäin tärkeäksi. Toisten toimialojen huomiointi on osittain otettu huomioon esimerkiksi erilaisten yhteistyöryhmien ja viestinnän kautta.

Viestinnän osaamisen tarve nousee voimakkaasti esille ja koulutustarvetta nähdään sosiaalisten vaikutusten arvioinnille, vastuullisuusviestinnälle ja mediasuhteiden hallinnalle. Lisää osaamista kaivataan myös siitä, miten sosiaalinen toimilupa muodostuu ja rakentuu.

Ympäristöoikeuden nykyinen osaaminen painottuu maa-alueiden kestäväan käyttöön, maankäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen tuntemiseen ja ympäristölupajärjestelmiin. Vaikka osaaminen on ympäristöoikeudessa hyvällä tasolla, on osaamistarpeita EU:n ympäristöoikeuden tuntemisessa sekä ympäristöoikeuden käsitteiden ja keskeisen lainsäädännön tuntemisessä. Osaamistarpeissa on kuitenkin suurta vaihtelua eri organisaatioiden välillä. Ympäristöjohtaminen ja sen järjestelmät ovat puolestaan laajalti käytössä alueen toimijoilla.

Yritykset ja organisaatiot ovat kiinnostuneita ympäristö- ja yhteiskuntavastuun täydennyskoulutuksen sisällöstä. Kiinnostus on suurinta julkisella sektorilla. Opiskelutavoissa toivotaan perinteisten opetusmuotojen lisäksi etä- ja monimuoto-opetusta. Myös osioiden vallinnaisuus nousee esille, sillä näin voidaan tehostaa ajankäyttöä ja keskittyä omalle organisaatiolle keskeisiin asioihin.

Yhteiskuntavastuu ja ympäristöjohtaminen -koulutusohjelmalla pyritään lisäämään vuoropuhelua ja tuomaan eri osapuolille yhteisiä työkaluja ja käsitteitä. Koulutusohjelma on kokonaisuutena uusi ja tuo uutta tietoa keskusteluun. Osaamisen lisääminen ja vuoropuhelu ovat tärkeitä ja näin voidaan mahdollisesti vähentää olemassa olevia ristiriitoja. Selvityksen perusteella voidaan päätellä, että suunnitellulle koulutuskokonaisuudelle on tarvetta. Kartoituksessa havaittiin, että lisäksi tarvitaan muuta aihepiiriä sivuvaavaa koulutusta. Koulutukset voivat olla esimerkiksi ympäristösuojeluun, kairvannaisteollisuuden prosesseihin tai ympäristöteknologiaan liittyviä.

Lähteet

- Aalto PRO (2014). Ympäristöjohtamisen ja vastuullisen liiketoiminnan koulutusohjelma MEMA Pro (12 pv). 6.2.–17.10.2014. Aalto University, Professional Development.
- Ahvenjärvi, Hannu (2012). Kaivannaisalan tarvekartoitus 2012. Yhteenveto työvoiman ja koulutuksen tarvetutkimuksen ja C&Q-osaamiskartoituksen haastatteluita. Kainuun ELY-keskus, raportteja 55/2012.
- Ahvenjärvi, Hannu (2013a). Työvoiman ja koulutuksen tarvetutkimus 2013. Energia-ala. Kainuun ELY-keskus, raportteja 66/2013.
- Ahvenjärvi, Hannu (2013b). Työvoiman ja koulutuksen tarvetutkimus 2013. Matkailu. Kainuun ELY-keskus, raportteja 20/2013.
- Alaräisänen, Heli (2015). Yhteenveto yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutustarpeista Lapissa, Ympäristö- ja yhteiskuntavastuun 30 op:n koulutusohjelma ja koulutusohjelman suunnittelu ja toteutus maakuntarajat ylittävänä yhteistyönä. Esiselvitysraportti 22.1.2015. Lapin yliopisto, koulutus- ja kehittämispalvelut.
- Aro, Timo (2014). Alueiden muuttovetovoima 2009–2013.
<<http://www.slideshare.net/TimoAro/alueiden-muuttovetovoima-2009-2013>>
- FIBS yritysvastuuverkosto. Yritysvastuun sanasto.
<<http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu/yritysvastuusanasto>>
- Finnpartnership – Finnish Business Partnership Programme. Yhteiskuntavastuu.
>http://www.finnpartnership.fi/www/fi/advisory_services/Vastuullinen_liiket_oiminta/<
- Global reporting initiative (2015). What is GRI?
<<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/what-is-GRI/Pages/default.aspx>>
- Hanikka, Kirsi, Päivi Korpela, Arto Mähönen & Christer Nyman (2007). Yrityksen yhteiskuntavastuu ja sosiaalinen yritystoiminta. Kerava, Savion Kirjapaino Oy.
- Huhtaniska, Jyrki (2007). Kaivosyhteisöjen muutosten hallinta – esiselvityshanke 2007. Rovaniemen ammattikorkeakoulu.
- Järvinen, Marianne (2012). Ympäristövastuu johdon ohjausjärjestelmissä: Tutkimus neljästä ISO 14001 -standardia käyttävästä yrityksestä. Maisterin tutkinnon tutkielma. Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, laskentatoimen laitos.

- Kainuun liitto (2013). Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma eli TOTSU 2014–2015. Kainuun liiton julkaisuja A:1.
- Kainuun liitto (2014). Kainuu-ohjelma. Hyvinvoiva ja elinvoimainen Kainuu. Maakuntasuunnitelma 2015/ Maakuntaohjelma 2014–2017. Maakuntavaltuuston 16.6.2014 hyväksymä versio.
- Kainuun TE-toimisto (2014). Ammattibarometri 2/2014.
- Kokko, Kai, Anniina Oksanen, Sanna Hast, Hannu I. Heikkinen, Helka-Liisa Hentilä, Mikko Jokinen, Teresa Komu, Marika Kunnari, Élise Lépy, Leena Soudunsaari, Asko Suikkanen & Leena Suopajarvi (2013). Hyvä kaivos pohjoisessa. Opaskirja ympäristösääntelyyn ja sosiaalista kestävyyttä tukeviin parhaisiin käytäntöihin. Multiprint Oy, Oulu 2013.
- Lundgren, Kati (2012). Ympäristöosaajat2025 –tulevaisuuden osaamistarpeet ympäristöaloilla. Julkaistu internetissä
<http://static.ecome.fi/upload/1498/Ymp%C3%A4rist%C3%B6osaajat2025_skenaarioraportti.pdf>
- Pudas, Petra, Heino Vasara, Tiina Rissanen, Tuomas Pussila & Mirva Juntti (2013). Raportti osaamistarpeista ja rekrytoinnin haasteista Lapin kaivoksilla. Tunturiosaaaja-hanke 2013. Lapin ELY-keskus, raportteja 23/2013.
- Satalahti, Marja (2013). Oulun seudun yritysten ajatuksia yhteiskuntavastuusta. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö, syksy 2013.
- TEM & ELY-keskukset (2014). Alueelliset kehitysnäkymät 1/2014. Näkemyksestä menestystä. Toimialapalvelu.fi
- Tilastokeskus (2014). Tilastokeskuksen tietokannat.< <http://www.stat.fi/>>
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2009). Yritysvastuun raportoinnin ensi askeleet. Tietopaketti pk-yrityksille.
<http://www.tem.fi/files/32543/Yritysvastuun_raportoinnin_ensiaskeleet.pdf>
>

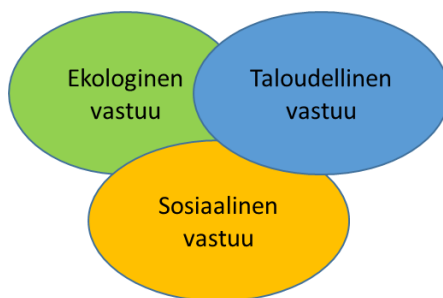
Liite 1. Koulutustarvekysely kesäkuussa 2014**KOULUTUSTARVEKYSELY YHTEISKUNTAVASTUUSTA JA YMPÄRISTÖJOHTAMISESTA**

Kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti siten, ettei vastaajan henkilöllisyys paljastu raportissa.

YHTEISKUNTAVASTUU JA YMPÄRISTÖJOHTAMINEN

Yhteiskunta- ja yritysvastuu -käsitteet tarkoittavat yritysten, julkisen hallinnon ja työyhteisöjen vastuuta toimintojensa vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan, sidosryhmiin ja ympäristöön.

Yhteiskuntavastuu jaetaan taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen vastuuseen. Tästä kolmoishyödyn periaatteesta käytetään nimitystä ”triple bottom line”. Periaatteen mukaan yhteiskuntavastuullisista valinnoista hyötyvät päätöksentekijä itse, muut ihmiset ja luonto. Menestyvä organisaatio sovittaa kaikki nämä kolme yhteiskuntavastuun osaa tasapainoisesti yhteen.

Ympäristöjohtaminen on toiminnan hallintaa niin, että ympäristönsuojelulliset tavoitteet otetaan huomioon kaikessa yrityksen ja organisaation toiminnassa ja päätöksenteossa. Ympäristöjohtaminen edistää toiminnan ekotehokkuutta ja vähentää palveluiden ja tuotteiden koko elinkaaren aikaisia ympäristöhaittoja. Ympäristöjohtamisessa otetaan huomioon paitsi markkinoiden vaatimukset, myös ympäröivän luonnon, yhteiskunnan ja kansalaisten odotukset toiminnan suhteen.

YHTEISKUNTAVASTUU OMASSA ORGANISAATIOSSA**1. Yhteiskuntavastuun tunnettuus.** Valitse mielestäsi sopivin vastausvaihtoehto.

	Kyllä	Ei
Käsite yhteiskuntavastuu on minulle jo entuudestaan tuttu		
Käsite ympäristöjohtaminen on minulle jo entuudestaan tuttu		

2. Yrityksessäni / organisaatiossani yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan... (kirjoita lyhyesti)

3. Yhteiskuntavastuuajattelun toteutuminen lähtee mielestäni eniten

(valitse 2 tärkeintä)

☐	Yrityksen/organisaation johdon toimesta
☐	Henkilöstön toimesta
☐	Sidosryhmien vaikutuksesta
☐	Yhteiskunnan velvoitteista
☐	Jostakin muusta, mistä?

4. Onko yrityksesi/organisaatiosi arvoihin määritelty jokin seuraavista? (voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Yhteiskuntavastuu
☐	Vastuu ympäristöstä
☐	Vastuu työntekijöistä
☐	Vastuu taloudesta
☐	Sosiaalinen vastuu
☐	Kulttuurinen vastuu
☐	Ei mikään edellisistä
☐	Jokin muu vastuu, mikä

5a. Onko yrityksesi/organisaatiosi strategiassa huomioitu yhteiskuntavastuu?

(voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kyllä
☐	Ei
☐	En tiedä
☐	Tarvitsen / tarvitsemme osaamisen kehittämistä tällä osa-alueella

5b. Yhteiskuntavastuu on huomioitu strategiassamme seuraavalla tavalla

6a. Raportoidaanko yrityksessäsi / organisaatiossasi yhteiskuntavastuusta?

(voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kyllä
☐	Ei
☐	En tiedä
☐	Tarvitsen / tarvitsemme osaamisen kehittämistä tällä osa-alueella

6b. Yhteiskuntavastuusta raportoidaan seuraavalla tavalla _____

7. Seurataanko yhteiskuntavastuun toteutumista tiettyjen mittareiden avulla?

(voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kyllä
☐	Ei
☐	En tiedä
☐	Tarvitsen / tarvitsemme osaamisen kehittämistä tällä osa-alueella

Mikäli vastasit kyllä, mitkä mittarit ovat käytössä?

--

8. Miten yhteiskuntavastuun toteuttamista tulisi kehittää edustamassasi yrityksessä/ organisaatiossa? Mitä erityisesti pitäisi kehittää?

--

EKOLOGINEN VASTUU

Ekologinen vastuu tarkoittaa huolehtimista ympäristöstä ja luonnonvaroista sekä näiden monimuotoisuuden turvaamista.

9. Yrityksemme/ organisaatiomme on perehdyttänyt henkilöstöään ekologiseen vastuuseen kiinnittämällä huomiota (voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Jätteiden lajitteluun
☐	Hävikin määrään
☐	Digitaalisen aineiston suosimiseen paperisten sijasta
☐	Luonnonvarojen kestävään käyttöön
☐	Verkon välityksellä tapahtuvien neuvottelujen hyödyntämiseen
☐	Hiilijalanjäljen huomioimiseen
☐	Päästöjen/saasteiden minimointiin
☐	Muuhun, mihin?
-

10. Ekologinen vastuu (tilanne) organisaatiossamme:

☐	On huomioitu yrityksessämme/ organisaatiossamme
☐	Ei ole erikseen huomioitu yrityksessämme/organisaatiossamme
☐	Ei ole ajankohtainen yrityksessämme/ organisaatiossamme

11. Ympäristöjohtaminen on erikseen huomioitu organisaatiomme strategiassa?

(voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kyllä
☐	Ei
☐	En tiedä
☐	Tarvitsen / tarvitsemme osaamisen kehittämistä tällä osa-alueella

12. Onko yrityksellä/organisaatiolla käytössä ympäristöjärjestelmä? (esim. EMAS / ISO) (voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kyllä
☐	Ei
☐	En tiedä
☐	Tarvitsen / tarvitsemme osaamisen kehittämistä tällä osa-alueella

Mikäli vastasit kyllä, mikä järjestelmä on käytössä?

--

SOSIAALINEN VASTUU

Sosiaalinen vastuullisuus on sitä, että organisaatio kantaa huolta henkilöstön hyvinvoinnista, tuoteturvallisuudesta ja kuluttajan suojasta sekä noudattaa hyviä toimintatapoja kaikissa sidosryhmäsuhteissa.

13a. Organisaatiomme toiminta tai osaaminen sosiaalisen vastuun eri osa-alueilla on seuraavalla tasolla ja/tai tarvitsemme lisäosaamista:

Valitse mielestäsi sopivin vastausvaihtoehto

	Välttämätön tehdään	Tärkeimmistä asioista huolehditaan	Tähän panostetaan	Tarvitsemme osaamisen kehittämistä
Panostus työhyvinvointiin				
Panostus tuotteidemme ja palveluidemme turvallisuuteen				
Osaamisen kehittäminen				
Hankintaketjun rakenne ja eettisyys				
Eri kulttuurien huomioiminen organisaatiomme toiminnassa				
Sidosryhmäsuhteiden hoitaminen				

13b. Millä muulla tavoilla organisaatiossa huolehditaan sosiaalisesta vastuusta?

_____

TALOUELLINEN VASTUU

Taloudellinen vastuu on omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista sekä osallistumista yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottamiseen. Taloudellinen vastuullisuus on tasapainoteltua lyhyen aikavälin voittojen tavoittelun ja kaukonäköisen ajattelun välillä.

Kannattavan liiketaloudellisen toiminnan lisäksi taloudellinen vastuu liittyy myös riskienhallintaan ja hallintokäytäntöihin: se on hyvän tuloksen saavuttamista vastuullisin keinoin.

14. Yrityksemme/organisaatiomme on asettanut toiminnallisia ympäristötavoitteita talousarvioon? (voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kyllä
☐	Ei
☐	En tiedä
☐	Tarvitsen / tarvitsemme osaamisen kehittämistä tällä osa-alueella

15. Miten hyvin taloudellinen vastuullisuus on mielestäsi huomioitu seuraavilla aloilla/seuraavissa yhteyksissä Kainuussa?

1 = huonosti, 2 = kohtalaisesti, 3 = hyvin, 4 = erinomaisesti, 0 = en osaa sanoa

	1	2	3	4	0
Metsätalous					
Kaivannaisteollisuus					
Muu teollisuus					
Liikenne					
Matkailu					
Kuntasektori					
Yksityishenkilöt / kuntalaiset					

16. Organisaatiomme on tiiviissä vuorovaikutuksessa (voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kunnan edustajiin
--------------------------	-------------------

☐	Viranomaisiin
☐	Muihin tahoihin kuten kehittämisorganisaatioihin
☐	Oman toimialan muihin toimijoihin
☐	Muiden toimialojen toimijoihin

Voit halutessasi täydentää vastausta

17. Huomioiko organisaatiosi päätöksenteossaan muiden toimialojen (kaivannaisteollisuus, metsätalous ja matkailu) toiminta- ja kehittämisedellytykset? (voit valita tarvittaessa useamman vaihtoehdon)

☐	Kyllä
☐	Ei
☐	En tiedä
☐	Tarvitsemme / tarvitsemme osaamisen kehittämistä tällä osa-alueella

Voit halutessasi täydentää vastausta

KOULUTUSTARVE

18. Millainen osaamisen taso yrityksessäsi/organisaatiossasi on tällä hetkellä seuraavilla osaamisalueilla?

Merkitse oikeanpuoleiseen KOULUTUSTARVE-sarakkeeseen 'Kyllä', mikäli koet, että yrityksessäsi/organisaatiossasi on kiinnostusta/tarvetta osaamisen kehittämiseen kyseiseen asiakokonaisuuteen liittyen.

0= ei osaamista

1= perustason osaaminen

2= hyvä osaamisen taso

3= asiantuntemus

KT= koulutustarve

	0	1	2	3	KOULUTUSTARVE
ympäristöriskienhallinta					
ympäristövaikutusten arviointi					
muiden toimialojen huomioiminen omassa toiminnassa ja sen kehittämisessä					
energiätehokkuuden parantaminen					
ympäristötilinpäätöksen laatiminen					
vastuullisuusviestintä ja mediasuhteiden hallinta					
toiminnan sosiaalisten vaikutusten arviointi, SVA-arviointi					
alueellisen kulttuurin huomioiminen toiminnan kehittämisessä					

19. Ympäristöoikeus

Ympäristöoikeus oikeudenala, jonka tarkoituksena on turvata ympäristön ja luonnonvarojen tehokas mutta ympäristöystävällinen käyttö sekä noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia.

Merkitse oikeanpuoleiseen KOULUTUSTARVE-sarakkeeseen 'Kyllä', mikäli koet, että yrityksessäsi/organisaatiossasi on kiinnostusta/tarvetta osaamisen kehittämiseen kyseiseen asiakokonaisuuteen liittyen.

0= ei osaamista

1= perustason osaaminen

2= hyvä osaamisen taso

3= asiantuntemus

KT= koulutustarve

	0	1	2	3	KOULUTUSTARVE

ympäristöoikeuden käsitteiden tunteminen					
ympäristöoikeuden keskeisen lainsäädännön tunteminen					
ympäristöoikeuden ohjaus- / sääntelykeinojen tunteminen					
EU:n ympäristöoikeuden pääpiirteiden tunteminen					
luonnonsuojelu-oikeuden käsitteiden ja keskeisen lainsäädännön tunteminen					
maiden ja rakennusten kestävä käyttö ja niiden hallintaa koskevan sääntelyn tunteminen					
maankäytön suunnittelun ja rakentamisen ohjauksen tunteminen					
ympäristölupajärjestelmän ja ympäristönsuojelulain tunteminen					
luonnonvaraoikeuden tunteminen					
ympäristönsuojelu-oikeuden tunteminen					

20a. Miten arvioit seuraavia asioita omassa yrityksessäsi/organisaatiossasi?

- ympäristöasiat on otettu hyvin huomioon
- ympäristöasiat on otettu kohtalaisen hyvin huomioon
- ympäristöasiat on otettu huonosti huomioon
- ympäristöasioita ei ole huomioitu toiminnassa

20b. Mitä kehittämistarpeita organisaatiossasi on ympäristöasioiden suhteen?

21. Mitä muuta osaamista yrityksessänne/organisaatiossanne tarvitaan lähitulevaisuudessa yhteiskuntavastuuseen ja ympäristöjohtamiseen liittyen?

22. Jos yritys/organisaatio palkkaa uuden työntekijän, millaista ympäristöosaamista tehtäviin rekrytoitavilta odotetaan?

23. Onko organisaatiossa kiinnostusta osallistua kartoituksen pohjalta suunniteltavaan koulutuskokonaisuuteen?

- Kyllä, olen itse kiinnostunut
- Asia kiinnostaa organisaatiossani muita henkilöitä, keitä (kommentoi alla)?
- Asia ei kiinnosta / ole ajankohtainen organisaatiossani

Keitä muita henkilöitä asia kiinnostaa?

24. Jos osallistuisit, millainen koulutusmuoto sopisi parhaiten? (voit valita useamman vaihtoehdon)

- Opiskelu päiväsaikaan
- Opiskelu ilta-aikaan
- Opiskelu verkon välityksellä
- Mikä muu? _____

25. Mitä muita toiveita Sinulla/teillä on koulutuksen sisällön ja/tai järjestelyiden suhteen?

26. Mahdollista muuta palautetta (esimerkiksi ehdotuksia sinua kiinnostavista koulutusaiheista).

--

TAUSTATIETOJA

Vastaajan nimi	<input type="text"/>
Koulutus / tutkinto	<input type="text"/>
Vastaajan työpaikka	<input type="text"/>
Ammattinimike	<input type="text"/>
Sähköpostiosoite	<input type="text"/>
Puhelin	<input type="text"/>
Toimipaikan sijaintikunta	<input type="text"/>

Sukupuoli

☐	Nainen
☐	Mies

Organisaation henkilöstömäärä

☐	0-4
☐	5-9
☐	10-19
☐	20-49
☐	50-99
☐	100-199
☐	200-499
☐	500-999
☐	yli 1000

Tämän sähköisen tarvekyselyn lisäksi tulemme kesän / alkusyksyn aikana toteuttamaan joitakin teemahaastatteluja koulutuskokonaisuuden suunnitteluun liittyen.

Oletko kiinnostunut osallistumaan aiheita käsittelevään teemahaastatteluun?

☐	Kyllä
☐	En

KIITOS VASTAAMISESTA!

Liite 2. Teemahaastattelun kysymykset syyskuussa 2014/ yrityshaastattelu
Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutusohjelman suunnitteluhanke

YRITYSHAASTATTELU

syyskuu 2014

- 1. Mitä yhteiskuntavastuu (ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen) tarkoittaa yrityksenne toiminnassa?**
  - Oman työsi näkökulmasta?

- 2. Miten yhteiskuntavastuuseen ja ympäristöön liittyvät asiat on huomioitu organisaatiossanne?**

- 3. Seurataanko yhteiskuntavastuun tai yleensä ympäristöön liittyvien tiettyjen mittareiden avulla yrityksessänne? Onko käytössänne jokin ympäristöjärjestelmä?**

- 4. Miten muut elinkeinot vaikuttavat yrityksenne toimintaan?**
  - Miten muiden elinkeinojen toiminta otetaan huomioon yrityksenne toiminnassa?
  - Yhteensovittaminen? (matkailu, kaivos, metsä...)

- 5. Mitä ympäristöjohtaminen tarkoittaa yrityksessänne?**

- 6. Millaista osaamista tai osaamisen päivittämistä yrityksessänne tarvitaan yhteiskuntavastuuseen ja ympäristöjohtamiseen liittyvissä asioissa?**
  - a) Ympäristöoikeuteen liittyvissä asioissa
  - b) Ympäristönsuojeluun liittyvissä asioissa?
  - c) Mitä muuta yhteiskuntavastuuseen ja ympäristöjohtamiseen liittyvää osaamista yrityksessäsi ja työssäsi tarvittaisiin?

- 7. Millaista osaamista yrityksenne rekrytoitavilta uusilta työntekijöiltä vaaditaan ympäristöosaamisen tai ympäristöoikeudellisen osaamisen alalta?**

- 8. Meillä on suunnitteilla yhteiskuntajohtamiseen ja ympäristöosaamisen painottuva koulutusohjelma. Kiinnostaako se organisaatiotanne?**

Koulutusohjelmassa tullaan tarkastelemaan muun muassa:

  - Ympäristön käyttöön liittyviä suunnitteluprosesseja (YVA, SVA, kaavoitusprosessi)
  - Erialaisten luonnonkäyttömuotojen yhteensovittamista
  - Ympäristön ja luonnonsuojeluun liittyvien lakien kokonaisuutta ja kansainvälisiä sopimuksia
  - Oikean tiedon ja arvojen sekä sosiaalisen toimiluvan merkitystä ympäristöön liittyvissä hankkeissa
  - Ympäristöön liittyvän toiminnan ja prosessien kokonaisuuden hallintaa eli ympäristöjohtamista

- 9. Muuta aiheeseen liittyviä ajatuksia tai koulutustoiveita?**

KIITOS HAASTATTELUSTA!

Liite 3. Teemahaastattelun kysymykset syyskuussa 2014/ organisaatiohaastattelu
Yhteiskuntavastuun ja ympäristöjohtamisen koulutusohjelman suunnitteluhanke

ORGANISAATIOHAASTATTELU

syyskuu 2014

- 1. Miten ympäristöön liittyvät asiat huomioidaan organisaatiosi toiminnassa erityisesti matkailu-, kaivos- ja metsätalous-toimialoihin liittyen?**
- 2. Mitä yhteiskuntavastuu ja ympäristöjohtaminen tarkoittavat organisaationne toiminnassa/päätöksenteossa/omassa työssä?**
- 3. Millainen rooli organisaatiollasi on eri elinkeinojen yhteensovittamisessa?**
  - Millaisia haasteita se asettaa organisaatiollesi?
- 4. Millaista osaamista organisaatiossasi tarvitaan yhteiskuntavastuuseen ja ympäristöasioihin liittyen?**
  - Missä tehtävissä esimerkiksi ympäristöosaamista tarvitaan?
  - Mitä muuta yhteiskuntavastuuseen ja ympäristöasioihin liittyvää osaamista organisaatiossa tarvitaan lähitulevaisuudessa? (ympäristönsuojelu, ympäristöoikeus...)
- 5. Kuinka tärkeää esimerkiksi ympäristöjärjestelmien, YVA:n ja SVA:n tunteminen on organisaationne toiminnassa?**
- 6. Miten organisaationne voi vaikuttaa ympäristöriskien hallintaan/ennaltaehkäisyyn?**
- 7. Miten ympäristöasioista viestiminen on mielestäsi onnistunut organisaatiossanne?**
  - Onko viestintä ollut sisällöllisesti riittävää?
  - Onko kohderyhmät tavoitettu?
- 8. Meillä on suunnitteilla yhteiskuntajohtamiseen ja ympäristöosaamisen painottuva koulutusohjelma. Kiinnostaako se organisaatiotanne?**

Koulutusohjelmassa tullaan tarkastelemaan muun muassa:

  - Ympäristön käyttöön liittyviä suunnitteluprosesseja (YVA, SVA, kaavoitusprosessi)
  - Erialaisten luonnonkäyttömuotojen yhteensovittamista
  - Ympäristön ja luonnonsuojeluun liittyvien lakien kokonaisuutta ja kansainvälisiä sopimuksia
  - Oikean tiedon ja arvojen sekä sosiaalisen toimiluvan merkitystä ympäristöön liittyvissä hankkeissa
  - Ympäristöön liittyvän toiminnan ja prosessien kokonaisuuden hallintaa eli ympäristöjohtamista
- 9. Muita aiheeseen liittyviä ajatuksia tai koulutustoiveita?**

KIITOS HAASTATTELUSTA!

KAJAANIN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUSARJA B

RAPORTEJA JA SELVITYKSIÄ

KAJAANIN
AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

AIKOPA
Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

ISSN 1458-915X

ISBN 978-952-9853-60-1